

# Opiskelijaperheet ja opintotuki

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:14

# Opiskelijaperheet ja opintotuki

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:14



OPETUSMINISTERIÖ

*Undervisningsministeriet*

MINISTRY OF EDUCATION

*Ministère de l'Éducation*

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2009

ISBN 978-952-485-676-8 (nid.)

ISBN 978-952-485-677-5 (PDF)

ISSN 1458-8102 (Painettu)

ISSN 1797-951X (Verkkajulkaisu)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:14

## Kuvailulehti

**Julkaisija**  
Opetusministeriö

**Julkaisun päivämäärä**  
1.4.2009

<p><b>Tekijät</b> (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Opiskelijaperheet ja opintotuki -työryhmä <b>Puheenjohtaja:</b> Neuvotteleva virkamies Leena Koskinen <b>Sihteeri:</b> Ylitarkastaja Virpi Hiltunen</p>	<p><b>Julkaisun laji</b> Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä</p>			
	<p><b>Toimeksiantaja</b> Opetusministeriö</p>			
	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="858 398 1177 465"><b>Toimielimen asettamispvm</b> 7.4.2008</td> <td data-bbox="1177 398 1439 465"><b>Dnro</b> 22/040/2008</td> </tr> </table>	<b>Toimielimen asettamispvm</b> 7.4.2008	<b>Dnro</b> 22/040/2008	
<b>Toimielimen asettamispvm</b> 7.4.2008	<b>Dnro</b> 22/040/2008			
<p><b>Julkaisun nimi</b> (myös ruotsinkielinen) Opiskelijaperheet ja opintotuki (Studieranden med familj samt studiestödet)</p>				
<p><b>Julkaisun osat</b> Muistio + liitteet</p>				
<p><b>Tiivistelmä</b></p> <p>Perheen perustaminen ja lapsen saaminen opiskeluaikana merkitsee usein taloudellisia rasitteita, joita pelkkä opintotuki ei pysty kattamaan. Taloudellisia vaikeuksia on erityisesti yksinhuoltajilla ja silloin, kun molemmat vanhemmat opiskelevat. Opintotuki poikkeaa useimmista syyperusteisista etuuksista siten, että tuen määrään ei vaikuta lasten lukumäärää. Vuosia 2007–2012 koskevan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (opetusministeriön julkaisuja 2008:9) mukaan selvitetään edellytykset esimerkiksi opintotukea kehittämällä parantaa niiden opiskelijoiden taloudellista toimeentuloa ja opiskeluedellytyksiä, joilla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia. Työryhmä kartoitti työnsä aikana perheellisten opiskelijoiden taloudellista tilannetta ja erilaisia opintotuen kehittämisvaihtoehtoja.</p> <p>Työryhmän mielestä opintotuen tulisi olla riittävä turvaamaan päätoimisen opiskeluaikana toimeentulo. Järjestelmän tulisi lisäksi mahdollistaa nykyistä paremmin yhtäaikaista opiskelua ja lasten hankkiminen. Työryhmän selvitysten perusteella opiskelijaperheiden taloudellisia edellytyksiä tulisi parantaa ottamalla käyttöön opintorahan huoltajakorotus. Lisäksi työryhmä ehdottaa opintolainan korkoavustuksen tulojen korottamista.</p> <p>Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen olisi opiskelijalla, joka on alle 18-vuotiaan lapsen huoltaja. Opintorahan huoltajakorotuksen huoltajakäsite voisi perustua lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain huoltajakäsitteeseen. Tällöin huoltajakorotukseen olisivat oikeutettuja lapsen huollosta vastaavat vanhemmat tai muut henkilöt, joille huoltaminen on uskottu. Tarkoituksena olisi kohdentaa tuki nimenomaan ensisijaisille huoltajille. Huoltajakorotuksen saisi noin 23 000 perheellistä opiskelijaa. Huoltajakorotuksen määrä olisi 145 euroa kuukautta kohti, jolloin lasta huoltavan korkeakouluopiskelijan opintotuki nousisi 24,3 prosenttia ja muun kuin korkeakouluopiskelijan 26,6 prosenttia. Huoltajakorotuksen käyttöönotto lisäisi valtion menoja arviolta 23 milj. euroa vuodessa. Työryhmä ehdottaa, että opintorahan huoltajakorotus otettaisiin käyttöön 1.8.2011 lukien.</p> <p>Työryhmä esittää, että korkoavustuksen tuloja korotetaan ansiotason kehityksen perusteella 54 prosenttia. Korkoavustuksella on merkitystä lasta huoltavien taloudelliseen selviytymiseen opintojen päätyttyä. Korkoavustuksen tuloja on tarpeen tarkistaa opintolainan turvallisuuden lisäämiseksi. Tulorajat ovat jääneet jälkeen ansiotason kehityksestä, jonka seurauksena avustuksen merkitys ja saajien määrä on vähentynyt. Työryhmä haluaa kiirehtiä tätä muutosta, koska valtion takauksen perusteella maksettavaksi tulevien lainojen määrä on viime vuosina kasvanut.</p> <p>Työryhmän mielestä on tarpeen analysoida asumisen tuen uudistamisen yhteydessä mahdollisen uuden asumistukimallin vaikutuksia erikseen myös opiskelijalapsiperheiden asemaan.</p>				
<p><b>Avainsanat</b> opiskelijaperheet, opintotuki, lapset, huoltajakorotus, korkoavustus</p>				
<p><b>Muut tiedot</b></p>				
<p><b>Sarjan nimi ja numero</b> Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:14</p>	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="858 1921 1114 2000"><b>ISSN</b> 1458-8102 (Painettu) 1797-951X (Verkkojulkaisu)</td> <td data-bbox="1114 1921 1439 2000"><b>ISBN</b> 978-952-485-676-8 (nid.) 978-952-485-677-5 (PDF)</td> </tr> </table>	<b>ISSN</b> 1458-8102 (Painettu) 1797-951X (Verkkojulkaisu)	<b>ISBN</b> 978-952-485-676-8 (nid.) 978-952-485-677-5 (PDF)	
<b>ISSN</b> 1458-8102 (Painettu) 1797-951X (Verkkojulkaisu)	<b>ISBN</b> 978-952-485-676-8 (nid.) 978-952-485-677-5 (PDF)			
<p><b>Kokonaissivumäärä</b> 54</p>	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="627 2000 858 2056"><b>Kieli</b> suomi</td> <td data-bbox="858 2000 1114 2056"><b>Hinta</b></td> <td data-bbox="1114 2000 1439 2056"><b>Luottamuksellisuus</b> julkinen</td> </tr> </table>	<b>Kieli</b> suomi	<b>Hinta</b>	<b>Luottamuksellisuus</b> julkinen
<b>Kieli</b> suomi	<b>Hinta</b>	<b>Luottamuksellisuus</b> julkinen		
<p><b>Jakaja</b> Yliopistopaino</p>	<p><b>Kustantaja</b> Opetusministeriö</p>			

## Presentationsblad

Utgivare  
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum  
1.4.2009

<b>Författare</b> (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen om studeranden med familj samt studiestödet	<b>Typ av publikation</b> Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
<b>Ordförande:</b> Leena Koskinen, konsultativ tjänsteman <b>Sekreterare:</b> Virpi Hiltunen, överinspektör	<b>Uppdragsgivare</b> Undervisningsministeriet		
	<b>Datum för tillsättande av organet</b> 7.4.2008	<b>Dnro</b> 22/040/2008	
<b>Publikation</b> (även den finska titeln) Studeranden med familj samt studiestödet (Opiskelijaperheet ja opintotuki)			
<b>Publikationens delar</b> Promemoria + bilagor			
<b>Sammandrag</b> <p>Att grunda familj och få barn under studietiden innebär ofta en påfrestning för ekonomin som enbart studiestödet inte förmår täcka. Särskilt utsatta är ensamförsörjare och två föräldrar som vardera studerar. Studiestödet avviker från flesta orsaksbaserade förmåner genom att varken den sökandes familjesituation eller antalet barn påverkar storleken på stödet. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning för 2007–2012 (undervisningsministeriets publikationer 2008:9) utreds förutsättningarna för att till exempel utveckla studiestödet så att de studerandes utkomst och förutsättningar för att studera förbättras för dem som har vårdnaden om minderåriga barn. Arbetsgruppen kartlade under sin mandatperiod den ekonomiska situationen för studeranden med familj och olika alternativ för att utveckla studiestödet.</p> <p>Enligt arbetsgruppen borde studiestödet dimensioneras så att det räcker till för att trygga utkomsten för heltidsstuderanden under studietiden. Dessutom borde systemet göra det lättare än för närvarande att kombinera studierna med att grunda familj. Enligt de utredningar av frågan som arbetsgruppen företagit, bör de ekonomiska förutsättningarna för studeranden med familj förbättras genom att man tar i bruk ett vårdnadstillägg till studiestödet. Arbetsgruppen föreslår därtill att inkomstgränserna för räntestödet för studielånet höjs.</p> <p>Berättigad till vårdnadstillägget till studiepenningen är enligt förslaget den studerande som är vårdnadshavare för barn under 18 år. I fråga om vårdnadstillägget till studiepenningen föreslås att begreppet vårdnadshavare grundar sig på motsvarande begrepp i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Berättigade till vårdnadstillägget är i så fall barnets föräldrar eller de som anförtrotts vårdnaden om barnet. Avsikten är att rikta stödet särskilt till den som i första hand har vårdnaden om barnet. Det föreslagna vårdnadstillägget omfattar cirka 23 000 studerande som har familj. Vårdnadstillägget skulle uppgå till 145 euro per månad, vilket skulle höja studiestödet för högskolestuderande vårdnadshavare med 24,3 procent och övriga studerande med 26,6 procent. Ibruktandet av det föreslagna vårdnadstillägget ökar statens utgifter med uppskattningsvis 23 milj. euro per år. Arbetsgruppen föreslår att vårdnadstillägget till studiepenningen tas i bruk från och med den 1 augusti 2011.</p> <p>Vidare föreslås att inkomstgränserna för räntestödet höjs med 54 procent för att följa utvecklingen för den allmänna inkomstnivån. Räntestödet har betydelse för dem som har vårdnad om sitt barn efter avslutade studier. Det behövs en justering av inkomstgränserna för räntestödet för att göra studiestödet tryggare. I jämförelse med den allmänna inkomstnivån har de nuvarande inkomstgränserna halkat efter, vilket har lett till en minskning av studiestödet och antalet personer som är berättigade till det. Arbetsgruppen ser gärna att ändringen sker i snabb ordning, eftersom antalet statsgaranterade studielån som förfaller till betalning har ökat under senaste år.</p> <p>Arbetsgruppen anser att det i samband med en reform av bostadsbidraget behövs en särskild analys av konsekvenserna av ett eventuellt nytt bostadsbidrag för studeranden med familj.</p>			
<b>Nyckelord</b> studerande med familj, studiestöd, barn, vårdnadstillägg, räntestöd			
<b>Övriga uppgifter</b>			
<b>Seriens namn och nummer</b> Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:14	<b>ISSN</b> 1458-8102 (Print) 1797-951X (Online)	<b>ISBN</b> 978-952-485-676-8 (htf.) 978-952-485-677-5 (PDF)	
<b>Sidoantal</b> 54	<b>Språk</b> finska	<b>Pris</b>	<b>Sekretessgrad</b> offentlig
<b>Distribution</b> Universitetstryckeriet		<b>Förlag</b> Undervisningsministeriet	

# Opetusministeriölle

Vuosia 2007–2012 koskevan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (opetusministeriön julkaisuja 2008:9) mukaan selvitetään edellytykset esimerkiksi opintotukea kehittämällä parantaa niiden opiskelijoiden taloudellista toimeentuloa ja opiskeluedellytyksiä, joilla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia. Erilaisten vaihtoehtojen arvioimiseksi opetusministeriö asetti 7.4.2008 työryhmän, jossa olivat edustettuina opetusministeriö, Kansaneläkelaitos ja opiskelijajärjestöt.

Opetusministeriö kutsui työryhmän puheenjohtajaksi neuvotteleva virkamies Leena Koskisen ja jäseniksi ylitarkastaja Virpi Hiltusen opetusministeriöstä, etuuspäällikkö Ilpo Lahtisen ja lakimies Piritta Väinölän Kansaneläkelaitoksesta, puheenjohtaja Malou Zilliacuksen Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf:sta, sosiaalipoliittinen sihteeri Antti Hallian Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto – SAMOK ry:stä, edunvalvontasihteeri Karri Heikkilän Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto SAKKI ry:stä, puheenjohtaja Niklas Huotarin Suomen Lukiolaisten Liitosta, puheenjohtaja Antti Laaksohen Suomen Opiskelija-Allianssi Osku ry:stä sekä sosiaalipoliittinen sihteeri Johanna Nuortevan Suomen ylioppilaskuntien liitosta. Malou Zilliacuksen tilalle nimitettiin puheenjohtaja Hanna Backman ja Johanna Nuortevan sijalle sosiaalipoliittinen sihteeri Reetta Marttinen 16.10.2008 lukien. Lisäksi työryhmän työhön ovat osallistuneet SAKKI ry:sta edunvalvontasihteeri Timo Kontio Karri Heikkilän siirryttyä muihin tehtäviin ja SLL ry:n varapuheenjohtaja Elina Uutela Niklas Huotarin sijaisena työryhmän työn loppuvaiheessa.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut asuntoneuvos Raimo Kärkkäistä sosiaali- ja terveysministeriöstä, tutkija Johanna Penttilää ja tutkija Anna Niemelää Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiöstä, toiminnanjohtaja Helena Hiilaa Väestöliitosta sekä sosiaaliturvan uudistamiskomitean sihteerinä, erikoistutkija Pasi Moisiota Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Työryhmä on kartoittanut opiskelijalapsiperheiden tilannetta ja erilaisia opintotuen kehittämisvaihtoehtoja. Työryhmän mielestä opintotuen tulisi olla riittävä turvaamaan päätoimisen opiskeluaikojen toimeentulo. Järjestelmän tulisi lisäksi mahdollistaa nykyistä paremmin yhtäaikaista opiskelua ja lasten hankkiminen. Työryhmän selvitysten perusteella opiskelijaperheiden taloudellisia edellytyksiä tulisi parantaa ottamalla käyttöön opintorahan huoltajakorotus. Lisäksi työryhmä ehdottaa opintolainan korkoavustuksen tulorajojen korottamista.

Saatuahan työnsä päätökseen, työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 1. päivänä huhtikuuta 2009



Leena Koskinen



Hanna Backman



Antti Hallia



Karri Heikkilä



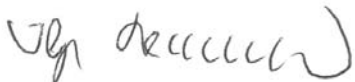
Virpi Hiltunen



Niklas Huotari



Antti Laaksonen



Ilpo Lahtinen



Reetta Marttinen



Piritta Väinölä

## Sisältö

<b>1</b>	<b>Johdanto</b>	<b>8</b>
<b>2</b>	<b>Nykytila</b>	<b>9</b>
	2.1 Keskeiset opiskelijaperheen etuudet	9
	2.2 Mitä perheellisten opiskelijoiden tilanteesta tiedetään?	12
	2.3 Nykytilan arviointia	20
	2.4 Miten opiskelijaperheiden etuudet ovat kehittyneet viime vuosina?	21
<b>3</b>	<b>Huoltajuuden huomioon ottaminen etuusjärjestelmissä</b>	<b>23</b>
	3.1 Perheellisten opintotuki muissa Pohjoismaissa syksyllä 2008	23
	3.2 Huoltaja- tai lapsikorotukset eräissä etuuksissa 2009	25
<b>4</b>	<b>Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset</b>	<b>28</b>
	4.1 Kuinka huoltajuus voitaisiin ottaa huomioon opintotuessa?	29
	4.2 Työryhmän esitys	35
<b>5</b>	<b>Esityksen vaikutukset</b>	<b>37</b>
	5.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset	37
	5.2 Vaikutukset opiskelijan talouteen	38
	5.3 Vaikutukset opintotuen toimeenpanoon	38
	5.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	39
	<b>Liitteet</b>	
	Liite A. Taulukoita opiskelijalapsiperheistä	40
	Liite B. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2006	44
	Liite C. Eräitä esimerkkilaskelmia opiskelijaperheiden toimeentulosta	45
	Liite D. Lainsäädännön muutosehdotukset	47
	Liite E. Asumisen tuet	50



# 1 Johdanto

Perheen perustaminen ja lapsen saaminen opiskeluaikana merkitsee usein taloudellisia rasitteita, joita pelkkä opintotuki ei pysty kattamaan. Taloudellisia vaikeuksia on erityisesti yksinhuoltajilla ja silloin, kun molemmat vanhemmat opiskelevat. Opintotuki poikkeaa muista syyperusteisista etuuksista siten, että tuen määrään ei vaikuta lasten lukumäärää. Myöskään tukea myönnettäessä sovellettaviin opiskelijan omiin tulorajoihin ei vaikuta se, onko opiskelijalla huollettavia lapsia.

Opiskelijalapsiperheille voidaan myöntää opintotuen lisäksi asumiskustannuksiin asumistukilain (408/1975) mukaista asumistukea, jota myönnettäessä otetaan huomioon ruokakunnan koko ja tulot ja omaisuus sekä asunnon sijainti, koko, ikä ja varustetaso. Korkeilla asumiskustannuksilla on merkittävä yhteys toimeentulo-ongelmiin.

Opiskelijalapsiperheen toimeentuloturva paranee lapsen synnyttyä lapsilisän ja määräjän maksettavan vanhempainrahan myötä. Osalla asumisen tuki voi heikentyä, koska asumistuki on asumislisää tarveharkintaisempi. Päätoimisesti opiskelevan ja opintotuella elävän opiskelijalapsiperheen taloudellinen tilanne on kuitenkin tiukka ilman työtuloja.

Opintolainan käyttöaste ja työssäkäyntiaste ovat perheellisillä opiskelijoilla korkeampia kuin muilla opiskelijoilla. Yksinhuoltajaopiskelijoiden tilanne on kaikkein heikoin ja heillä on eniten toimeentulotuen tarvetta. Lasten saaminen opiskeluaikana edellyttää yleensä ainakin toisen vanhemman työssäkäyntiä. Työssäkäynti pitkittää useimmiten opiskelua ja valmistumista.

## 2 Nykytila

### 2.1 Keskeiset opiskelijaperheen etuudet

#### Opintotuki

Opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja valtiontakauksesta opintolainaan. Tuen määrään vaikuttavat opiskelijan ikä, siviilisääty, asumismuoto sekä koulutusaste. Opiskelijan, jolla on huollettavanaan lapsia, opintotuki koostuu opintorahasta ja opintolainasta. Korkea-asteella opintoraha on 298 euroa ja toisella asteella 246 euroa kuukaudessa. Opintolainan valtiontakaus on 300 euroa kuukaudessa. Tuloina otetaan huomioon kaikki opiskelijan veronalaiset tulot. Opiskelija voi saada tyypilliset yhdeksän kuukautta tukea, kun hänen vuositulonsa eivät ylitä 11 850 euroa, joka on keskimäärin 987,50 euroa kuukaudessa. Vapaa vuositulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla muita tuloja opintotuen lisäksi jokaista tuellista kuukautta kohden 660 euroa ja jokaista tuetonta kuukautta kohden 1 970 euroa kuukaudessa.

Opintotukilain mukaista asumislisää ei myönnetä opiskelijalle, joka asuu samassa asunnossa oman tai puolisonsa lapsen kanssa. Asumislisää voidaan kuitenkin myöntää lapsen kanssa asuvalle ulkomailla opiskelevalle ja sellaisen asunnon asumismenoihin, joka on vuokrattu opiskelun vuoksi ja sijaitsee muulla paikkakunnalla kuin perheen vakituinen asunto. Asumislisää maksetaan 80 prosenttia enintään 252 euron kuukausivuokrasta. Puolison tulojen huomioonottamisesta asumislisää myönnettäessä luovuttiin 1.1.2009 lukien.

Korkeakouluopintoihin tarkoitettua opintotukiaikaa voidaan pidentää enintään yhdeksän kuukautta, jos opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta syystä. Muu syy voi esimerkiksi olla sairaan lapsen hoitaminen. Lapsen syntymän perusteella tukiaikaa ei kuitenkaan pidennetä.

Opintolainavähennyksen saantiehdoissa on perheellistyminen otettu huomioon siten, että vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamiseen käytetty aika voi olla pitempi niillä opintolainan saajilla, jotka ovat saaneet sairaskorvauslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Opintolainavähennyksen voi saada syyslukukautena 2005 tai sen jälkeen korkeakouluopintonsa aloittanut ja määrääjässä korkeakoulututkinnon suorittanut verovelvollinen. Vähennys on 30 prosenttia 2 500 euroa ylittävästä opintolainan osasta. Opintolainavähennyksestä säädetään sekä opintotukilaissa että tuloverolaissa (1535/1992).

Pienituloisen opintovelallisen opintolainojen erääntyneet korot voidaan maksaa korkoavustuksena enintään viideltä vuosipuoliskolta. Jos opintolainan saajalla on huollettava-

naan omia alaikäisiä lapsia tai hänen luonaan asuvia puolison alaikäisiä lapsia, korkoavustukseen oikeuttava tuloraja on lasten lukumäärään perustuen korkeampi kuin lapsettomilla lainansaajilla.

### **Asumistuki**

Opiskelija, jolla on huollettavia lapsia, voi saada asumistukilain (408/1975) mukaista asumistukea. Asumistuen suuruus on 80 prosenttia siitä kohtuullisten asumismenojen määrästä, joka ylittää asunnon sijainnista, ruokakunnan koosta ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen yhteismäärästä riippuvan euromääräisen perusomavastuuosuuden (valtioneuvoston asetus asumistuen määräytymisperusteista 834/2009). Myös ruokakunnan omaisuuden määrä otetaan huomioon asumistukea laskettaessa.

Perusomavastuuosuuksia vahvistettaessa otetaan huomioon myös ruokakunnan rakenne. Tuloina otetaan huomioon hakijan ja hänen avio- tai avopuolisonsa jatkuvasti tai vuosittain toistuvasti saamat tulot lukuun ottamatta laissa mainittuja etuoikeutettuja tuloja, joihin kuuluu opintotukilain mukainen opintoraha ja lapsilisälain (796/1992) mukainen lapsilisä.

Esimerkiksi ensimmäisessä ja toisessa kuntaryhmässä alle 556 euron kuukausituloilla ei ole lainkaan perusomavastuuosuutta riippumatta ruokakunnan henkilöluvusta ja perhe voi saada asumistukea 80 % hyväksyttävästä kuukausivuokrasta. Jos nelihenkisen ruokakunnan pysyvät kuukausitulot ovat yhteensä yli 3 000 euroa, ei asumistukea enää myönnetä.

### **Opiskelijan äitiysraha/vanhempainraha**

Vanhempainpäivärahat perustuvat sairausvakuutuslakiin (1224/2004) sekä sairausvakuutusasetukseen (1335/2004). Päiväraha määräytyy yleensä verotuksessa vahvistettujen työtulojen perusteella. Jos päivärahan saaja opiskelee lapsen saatuaan päätoimisesti ja saa opintotukilain mukaista opintorahaa, opintorahan lisäksi maksetaan äitiys- ja vanhempainrahaa. Jos äiti ei nosta opintorahaa, voidaan vanhempainraha maksaa hänelle mahdollisten työtulojen mukaisena. Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen vähimmäistaso on korotettu työmarkkinatuen tasolle 21,98 euroon päivää kohden 1.1.2009 alkaen.

Yliopistolain (645/1997) mukaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinnot viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua 18 d §:n mukaista tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään yhtä vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään kahta vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Opintojen edistymisessä perheellistyminen huomioidaan siten, että edellä mainittuun tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai asevelvollisuuden suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan pitämisestä.

### **Lapsen hoitamisen tukeminen**

Isä tai äiti voi jäädä kotiin hoitamaan alle 3-vuotiasta lasta, kun vanhempainrahakausi on päättynyt tai sen jälkeinen isäkuukausi pidetty. Hoitovapaan ajalta vanhemmat voivat saada Kelasta kotihoidon tukea. Kotihoidon tukea voi saada myös, kun lasta hoitaa joku

muu hoitaja kuin lapsen vanhempi. Vanhemmilla on mahdollisuus valita kunnallisen päivähoiton sijasta lasten kotihoidon tuki, osittainen kotihoidon tuki tai yksityisen hoidon tuki (laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/1996).

Kotihoidon tuen määrään vaikuttaa perheen bruttotulot, mutta ei esimerkiksi opintoraha, asumislisä, asumistuki tai apurahat (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 a § (734/1992)). Etuus otetaan tulona huomioon opintotukea myönnettäessä. Maksimissaan etuus voi olla yhdestä lapsesta 482,47 euroa. Kun perheeseen syntyy uusi lapsi, kotihoidon tuen hoitorahaa ja hoitolisää voidaan maksaa vanhempainpäivärahan maksuaikanaakin perheen muista lapsista. Silloin hoitorahana maksetaan hoitorahan ja äitiys- ja vanhempainpäivärahan erotus. Hoitorahaa ei jää maksettavaksi, jos vanhempainpäivärahan määrä ylittää hoitorahan määrän. Hoitolisää perhe voi saada, mikäli perheen kokonaistulot jäävät alle sallitun rajan. Hoitolisässä vanhempainpäiväraha otetaan tulona huomioon. Lasten yksityisen hoidon tuen tasoa nostettiin 160 euroon kuukaudessa ja lasten kotihoidon tukea nostettiin 20 eurolla kuukaudessa 1.1.2009 alkaen.

### **Lapsilisä**

Lapsilisälain (796/1992) mukaisen lapsilisän tarkoituksena on kattaa osittain lapsesta aiheutuvat menot. Tarveharkinnaton lapsilisä on porrastettu siten, että perheen ensimmäisestä lapsesta se on pienin. Sitä maksetaan alle 17-vuotiaista lapsista. Lapsilisä on lasta kohti 100,00–182,00 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajalle maksetaan lisäksi jokaisesta lapsesta lapsilisän korotusta 46,60 euroa kuukaudessa. Lapsilisä ei ole veronalaista tuloa, eikä sitä oteta huomioon opintotuessa. Kolmannesta ja useammasta lapsesta maksettava lapsilisä nousi 10 eurolla kuukaudessa 1.1.2009 alkaen.

### **Toimeentulotuki**

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Myös opiskelija ja hänen perheensä on oikeutettu toimeentulotukeen silloin, kun tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Tuen maksaminen perustuu toimeentulotuesta annettuun lakiin (1412/1997). Toimeentulotuen määrä on kyseisen lain mukaan määriteltävien menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus. Tulot ja varat otetaan huomioon ensin myönnettäessä perustoimeentulotukea, jolla katetaan ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruusina huomioon asumistukilain (408/1975) 6 §:ssä tarkoitettut asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuutusmaksu sekä vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot.

Toimeentulotuen tarvetta laskettaessa otetaan tulona huomioon henkilön ja perheen jäsenten käytettävissä olevat tulot, lukuun ottamatta erikseen laissa säädettyjä tuloja tai etuuksia. Esimerkiksi lapsilisä otetaan tulona huomioon. Opiskelijan käytettävissä olevaksi tuloksi lasketaan yleensä koko opintotuki mukaan lukien opintolainan valtiontakaus. Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon erityismenot tarpeellisen suuruusina.

## Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2009 lukien:

Tuen saaja	euroa/kk	euroa/päivä
<i>Yksin asuva ja yksinhuoltaja</i> <sup>1)</sup>	417,45	13,92
alennettu (-20 %) <sup>2)</sup>	333,96	11,13
- alennettu (-40 %) <sup>3)</sup>	250,47	8,35
<i>Muu 18 vuotta täyttänyt</i>		
Avio- ja avopuolisot, kumpikin	354,83	11,83
- alennettu (-20 %) <sup>2)</sup>	283,86	9,46
- alennettu (-40 %) <sup>3)</sup>	212,90	7,10
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva	304,74	10,16
- alennettu (-20 %) <sup>2)</sup>	243,79	8,13
- alennettu (-40 %) <sup>3)</sup>	182,84	6,09
<i>10–17-vuotias lapsi</i>		
1. lapsi	292,22	9,74
2. lapsi	271,34	9,04
3. jne. lapsi	250,47	8,35
<i>Alle 10-vuotias lapsi</i>		
1. lapsi	262,99	8,77
2. lapsi	242,12	8,07
3. jne. lapsi	221,25	7,35

1 Kun toimeentulotukea myönnetään lyhyemmäksi ajaksi kuin kuukaudeksi (TOTUL 15 §)

2 Toimeentulotukilaki 10 § 1 ja 4 momentti

3 Toimeentulotukilaki 10 § 3 ja 4 momentti

## 2.2 Mitä perheellisten opiskelijoiden tilanteesta tiedetään?

Opiskelijatutkimus 2006:n perusteella perheellisiä opiskelijoita voi kuvata seuraavasti:  
Perheellinen tarkoittaa tässä opiskelijaa, jolla on lapsia.

- Perheelliset opiskelijat ovat muita opiskelijoita iäkkäämpiä. Perheellisten keskimääräinen ikä oli 30 vuotta, kun se kaikilla kyselyyn vastanneilla oli 26 vuotta. Perheellisistä 53,5 prosenttia oli yli 30-vuotiaita.
- Perheellisten tulot ovat korkeammat kuin muilla opiskelijoilla. Mediaanitulo oli yksinhuoltajilla 1 288 euroa kuukaudessa ja muulla huoltajalla 1200 euroa kuukaudessa. Yksin asuvien mediaanitulo oli 730 euroa kuukaudessa.
- Perheellisten menot ovat muiden opiskelijoiden menoja korkeammat. Yksin solussa asuvan menojen mediaani kuukaudessa oli 675 euroa, yksinhuoltajalla 1 078 euroa ja muulla perheellisellä 840 euroa. Yksinhuoltajilla menojen ja tulojen määrä on lähempänä toisiaan, kuin muilla lapsiperheillä.
- Opintolainan käyttöaste on perheellisillä opiskelijoilla korkeampi kuin muilla opiskelijoilla. Yksinhuoltajista lainaa oli nostanut 65,1 prosenttia, muista perheellisistä 43,6 prosenttia ja kaikista opiskelijoista 37 prosenttia.
- Perheellisten tulojakauma on erilainen kuin muiden opiskelijoiden tulojakauma. Opintotuen osuus on pienempi ja työtulojen osuus suurempi kuin muilla opiskelijoilla. Yksinhuoltajien tuloissa on enemmän sosiaalietuuksia kuin kaikilla muilla opiskelijoilla.
- Perheellisten työssäkäyntiaste on korkeampi kuin muiden opiskelijoiden ja opinnot

vähemmän päätoimisia kuin muilla opiskelijoilla. Perheellisistä tekee kokoaikaista työtä noin 30 %, yksinhuoltajista 23 % ja kaikista vastanneista 16 %. Työteon kokivat eniten rasittavaksi yksinhuoltajat. Yksinhuoltajista lähes 70 % ilmoitti opintojensa olevan päätoimisia, muista perheellisistä 51 % ja kaikista vastaajista 78 %.

- Perhemuodolla oli yhteyttä opiskelijan kokemaan taloudelliseen tilanteeseen. Yksinhuoltajista suurin osa (54 %) koki tilanteensa huonoksi, 35 % kohtalaiseksi ja 12 % hyväksi. Muilla perheellisillä oli myönteisempi kokemus taloudellisesta tilanteestaan, heistä 31 % koki tilanteensa huonoksi, 33 % kohtalaiseksi ja 37 % hyväksi.
- Verrattuna aiempina vuosina tehtiin opiskelijatutkimuksiin, on huonoksi taloudellisen tilanteensa kokevien yksinhuoltajien osuus kasvanut. Hyväksi taloudellisen tilanteensa kokevien osuus on vähentynyt kaikissa perhemuodoissa.

Korkeakouluopiskelijoita koskevassa EUROSTUDENT III:n kansainvälisessä raportissa on Suomen tulosten osalta kiinnitetty huomiota siihen, että Suomessa on suhteellisesti eniten opiskelijaperheitä, joissa on 3-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia. Esimerkiksi Norjassa perheellisiä opiskelijoita on huomattavasti enemmän kuin Suomessa, mutta lapsista suurin osa on yli 3-vuotiaita.

Suurimmassa osassa EUROSTUDENT III-selvitykseen osallistuneista maista perheellisiä opiskelijoita on alle 10 prosenttia. Suomessa perheellisiä korkeakouluopiskelijoita on 9,4 prosenttia. Maiden välinen vertailu osoittaa, että mitä korkeampi on opiskelijoiden keski-ikä, sitä enemmän on perheellisiä opiskelijoita. EUROSTUDENT-tutkimukseen osallistuneissa maissa ensimmäinen lapsi saadaan keskimäärin 29-vuotiaina.

Tilastokeskuksen rekisteritietoihin perustuvia tietoja perheellisistä opiskelijoista vuonna 2005 (liite A)

#### **Perheelliset opiskelijat eri koulutusasteilla**

Perheellisiä opiskelijoita oli tutkintotavoitteisessa koulutuksessa vuonna 2005 yhteensä vajaa 114 000. Koulutusasteittain tarkasteltuna perheellisiä opiskelijoita on määrällisesti ja suhteellisesti eniten ammatillisessa koulutuksessa (59 803 henkilöä), toiseksi eniten korkeakoulutuksessa (51 766) ja vähiten lukioasteella (2 152). Lisäksi muussa kuin tutkintotavoitteisessa koulutuksessa oli noin 7 000 perheellistä opiskelijaa. Noin 27 prosenttia kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli perheellisiä ja korkeakouluopiskelijoista noin 18 prosenttia. Lukioasteen koulutuksessa olevista noin 2 prosenttia oli perheellisiä. (Taulukko 1)

Ammatillisessa koulutuksessa olevista perheellisistä valtaosa (52 701) on muita kuin opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa olevia. Heistä 33 prosenttia oli koulutuksessa, joka johti näyttötutkintoon, 37 prosenttia ammattitutkintoon ja 19 prosenttia erikoisammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa. Näistä alle 2 000 opiskelee opintotuella. Opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksessa perheellisiä oli 5 211.

Rekisteritilastojen perusteella opintorahaa saavia perheellisiä opiskelijoita oli vuonna 2005 yhteensä 20 432, joista oli ammatillisen koulutuksen opiskelijoita 7 193 (35 %) ja korkea-asteen opiskelijoita 12 084 (59 %). Lukioasteen opiskelijoita oli 120. Muun kuin tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijoita 1 035.

Perheellisten osuus kaikista opintorahan saajista vaihtelee koulutusasteittain; kaikkein alhaisin se on lukiossa (0,5 %) ja korkein ammatillisessa koulutuksessa (9,3 %). Ammatti-  
korkeakoulussa perheellisten osuus on hieman korkeampi (8 %) kuin yliopistossa (6 %).

Opintorahaa saavista 4 373 (21 %) oli yksinhuoltajia ja kahden huoltajan perheissä eläviä oli 16 059 (79 %). (Taulukko 2)

### **Perheellisten opiskelijoiden sukupuoli**

Opiskelijaperheissä, jossa on kaksi huoltajaa, on nainen yleisemmin opiskelija ja opintorahaa saava osapuoli. Näitä naisia oli noin 11 864. Opintorahaa saavia lasta huoltavia opiskelijamiehiä oli 4 195. Asuntokuntia, joissa molemmat saavat opintorahaa oli noin 3 100, eli 6 200 opiskelijaa. (Taulukko 3)

Yksinhuoltaja-opiskelijat ovat pääsääntöisesti naisia (94 %). Kaikista yksinhuoltajaopiskelijoista 24 prosenttia sai opintorahaa; naisista 26 prosenttia ja miehistä 7 prosenttia. (Taulukko 4)

### **Ikä**

Suurin osa kaikista perheellisistä opiskelijoista on 30 vuotta täyttäneitä. Opintorahan piirissä olevat perheelliset ovat enimmäkseen alle 30-vuotiaita. Yliopistossa opiskelevista yksinhuoltajista, jotka saavat opintotukea, on kuitenkin enemmistö yli 30-vuotiaita. (Taulukko 5 ja 6)

### **Lasten lukumäärä**

Vuonna 2005 oli tilastokeskuksen tilastojen mukaan opintorahaa saavilla opiskelijoilla yhteensä noin 34 000 lasta.

Yhteensä opintorahaa saavia opiskelija-asuntokuntia oli noin 19 800. Asuntokuntia, joissa oli yksi lapsi, oli 52 % (10 284), kaksi lasta oli 32 % (6 260) ja kolme lasta 12 % (2 294). Viidellä prosentilla (950) oli neljä lasta tai enemmän. (Taulukko 7 ja 8)

Lapsilisää maksettiin vuonna 2007 yhteensä 19 800 opintorahaa saavalle huoltajalle. Yhteensä lapsilisää maksettiin 32 908 lapsesta, joiden huoltaja sai myös opintorahaa. Keskimäärin opintotukea saavilla perheillä on 1,7 lasta. Huom! perheellisten lukumäärä on näin laskien pienempi kuin edellisissä taulukoissa, koska lapsilisä maksetaan vain toiselle vanhemmalle. (Taulukko 9)

Lapsilisä maksetaan yleensä lapsen äidille. Oppilaitosasteittain tarkasteltuna suurin osa heistä on ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoita (8 193), toiseksi eniten opiskelee ammattikorkeakoulussa (6 272) ja kolmanneksi eniten yliopistossa (4 839). Yhteensä lapsilisää saaville maksettiin opintorahoja vuonna 2007 27,6 milj. euroa. Näin ollen tukikuukausia oli saaja kohden keskimäärin 5,3. (Taulukko 10)

### **Tukikuukaudet**

Vuonna 2007 käytettyjen tukikuukausien mediaani oli ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla perheellisillä 47 kuukautta, mikä on alhaisempi kuin muilla tutkinnon suorittaneilla (49 kk). Tämä on loogista, koska perheelliset käyvät muita enemmän töissä ja voivat saada muita sosiaalietuuksia enemmän kuin perheettömät.

## Opintolainat

Vaikka opiskelijatutkimus 2006 mukaan opintolainan käyttöaste on perheellisillä korkeampi, eivät perheellisten opintolainamäärät kuitenkaan ole keskimääräistä korkeampia. (Taulukko 11 ja 12)

## Käytettävissä olevat rahatulot

Perheellisillä opiskelijoilla on käytettävissään tuloja enemmän kuin yksin asuvilla opiskelijoilla. Perheellisten toimeentulon niukkuudesta kertoo esimerkiksi se, että korkea-asteella opiskelevien yksin asuvien ja avo- tai avioparien, joilla on lapsia, tuloerot ovat varsin pieniä. Tuloerot ovat suurimmat yksin asuvien ja yksinhuoltajien välillä. Vertailussa tulee ottaa huomioon se, että avo- ja aviopareja asuu asuntokunnassa kaksi henkilöä, jolloin heillä on yhdessä käytettävissä enemmän tuloja, kuin yksinasuvalla. (Taulukko 13)

## Perheelliset opiskelijat etuusjärjestelmissä

### Vanhempainraha (ennakkotieto 2007)

Opiskeleville vanhemmille maksettu vanhempainpäiväraha on keskimääräistä pienempi ja vanhempainrahaa saavat opiskelijat ovat nuorempia kuin vanhempainrahan saajat yleensä.

Alustavan tiedon mukaan vuonna 2007 maksettiin vanhempainpäivärahaa 6 595 äidille, joka on ilmoittanut olevansa opiskelija. Näistä noin 38 prosenttia sai vähimmäispäivärahaa yhtäaikaisesti opintorahan kanssa. Vähimmäispäivärahaa saavien miesopiskelijoiden määrä oli 488.

Yhteensä vanhempainpäivärahoja maksettiin opiskelijoille 21,7 miljoonaa euroa keskimääräisen päivärahan ollessa 21,9 euroa, joka on alle puolet kaikkien kyseistä etuutta saavien keskimääräisestä päivarahasta (46,8 euroa/päivä). Vanhempainrahan kestoksi tulee näin ollen keskimäärin 150 päivää vuodessa, eli noin seitsemän kuukautta. Vanhempainrahaa saaneiden opiskelijaäitien mediaani-ikä oli 24 vuotta, kaikkien etuutta saaneiden äitien mediaani-ikä ollessa 30 vuotta. Isiä, jotka ilmoittivat ammatikseen opiskelijan, oli vastaavasti 1 043. Heille maksettiin yhteensä 733 700 euroa vanhempainpäivärahoja keskimääräisen päivärahan ollessa 31,9 euroa. Opiskelevien isien päiväraha oli myös alle puolet kaikkien päivärahaa saaneiden isien keskimääräisestä päivarahasta, joka oli 64,1 euroa.

Vähimmäispäivärahaa saavat ja opintoraha saavat opiskelijat 2007

	Yhteensä	josta äitiysraha tai isyysraha
Nainen	2 521	1 895
Mies	488	479

## Asumistuki

Opiskelijaperheiden saama asumistuki on keskimääräistä korkeampaa. Keskimääräinen asumistuki on kasvanut 2000-luvulla enemmän kuin muilla tuen saajilla ja se kattaa suuremman osan asumiskustannuksista kuin muilla tuen saajilla. Myös asumismenojen osuus ruokakunnan bruttotuloista asumistuen jälkeen on kasvanut 2000-luvulla ja on suurempi kuin muilla asumistuen saajilla.



Asumistukea sai vuonna 2007 yhteensä 6 301 opiskelijaperhettä, joista puolet oli yksinhuoltajaperheitä. Asumistukea saavista opiskelijaperheistä 93 prosenttia asuu vuokralla. Vuonna 2007 asumistukea maksettiin opiskelijaperheille yhteensä 28 milj. euroa. Keskimääräinen asumistuki kahden huoltaja opiskelijaperheissä oli 331,62 ja yksinhuoltajaperheissä 361,75 euroa kuukaudessa. Muilla lapsiperheillä se oli 310,47 euroa kuukaudessa ja kaikilla asumistuen saajilla 237,31 euroa kuukaudessa.

Opiskelijaperheille maksetun keskimääräisen asumistuen määrä on noussut 2000-luvulla 26 prosenttia, kaikilla asumistuen saajilla keskimäärin 18 prosenttia. Asumistukea saavien yksinhuoltaja perheiden keskimääräiset tulot ovat laskeneet 2000-luvulla noin yhdeksän prosenttia, kahden huoltajan perheissä tulotaso on pysynyt vuoden 2004 jälkeen lähes samalla tasolla.

Vuonna 2007 asumistuen osuus asumismenoista oli vuokralla asuvilla opiskelijaperheillä 61,2 prosenttia. Asumismenojen osuus opiskelijaruokakunnan bruttotuloista asumistuen jälkeen oli 33,8 prosenttia, kun se kaikilla perheellisillä tuen saajilla oli 30,7 prosenttia. Omistusasunnossa asuvilla todelliset asumismenot ovat korkeampia kuin asuttaessa vuokra-asunnossa ja asumistuki kattaa pienemmän osan asumismenoista kuin vuokralla asuvilla.

#### **Toimeentulotuki (STAKES:n toimeentulotukitilasto, 2006)**

Opiskelijaperheet saavat keskimääräistä korkeampaa toimeentulotukea. Enemmistö toimeentulotukea saavista perheellisistä opiskelijoista on yksihuoltajaaiteja ja yksilapsisia perheitä on suhteellisesti enemmän kuin muissa toimeentulotukea saavissa perheissä.

Toimeentulotukea saavia perheellisiä opiskelijoita oli vuonna 2006 yhteensä 4 575, joista 1 692 oli aviopareja, joilla oli huollettavanaan lapsia, 2 808 yksinhuoltajaaiteja ja 75 yksinhuoltajaisia. Toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä on vähentynyt, mutta menot kasvaneet. Myös toimeentulotukea saavien perheellisten opiskelijakotitalouksien määrä ja opiskelijaperheille maksetun toimeentulotuen kokonaiskustannukset ovat laskeneet viime vuosina. Eniten on vähentynyt toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä, joissa on kaksi huoltajaa. Opiskelijaperheille maksettu keskimääräinen toimeentulotuki on kuitenkin noussut ja korkeampi kuin yleensä toimeentulotukea saaneilla. Vuonna 2006 se oli opiskelijaperheillä keskimäärin 410 euroa kuukaudessa ja kaikilla tukea saaneilla 346 euroa kuukaudessa. Opiskelevilla avio- tai avopareilla, joilla oli lapsia, se oli keskimäärin 477 euroa, yksihuoltajaaideilla 370 euroa ja yksinhuoltajaisilla 384 euroa kuukaudessa Toimeentulotuen kesto on opiskelijalapsiperheillä keskimäärin sama kuin kaikilla toimeentulotuen saajilla, eli 5,6 kuukautta.

Toimeentulotukea saaneiden opiskelevien avio- tai avoparien, joilla on lapsia, perhekoko vuonna 2006 oli keskimäärin 3,7 henkilöä. Kaikkien toimeentulotukea saaneiden perhekoko oli keskimäärin 1,6 henkilöä. Muiden kuin opiskelijaperheiden perhekoko oli 4,15 henkilöä. Toimeentulotukea saavista opiskelijaperheistä on suhteellisesti hieman suurempi osuus (64 %) yksilapsisia perheitä kuin kaikista toimeentulotukea saavista (50 %). Suurin osa, noin 83 prosenttia perheellisistä toimeentulotuen saajista on 20–39-vuotiaita. Toimeentulotukea saavien opiskelijaperheiden tyypillisimpiä tulolähteitä ovat asumistuki, lapsilisät, elatusapu/tuki ja opintotuki. (Taulukko 14)

Opiskelijaperheen tulot jäävät nk. köyhyysrajan alle, jos perhe ei käytä lainkaan opintolainaa, eikä käy työssä. Vähintään köyhyysrajan mukaisen tulotason saavuttaminen edellyttäisi jonkin verran ansiotuloja opintotuen lisäksi. (Liite B: Tilastokeskus: Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2006)

Yhteiskunnalta saatu tuki opiskelijaperheelle, jolla ei ole opintotuen lisäksi muita tuloja, kasvaa lapsen syntymän yhteydessä perheen lapsilisän ja parempitasoisen asumistuen vuoksi. Pelkällä opintotuella elävä opiskelijaperhe voisi kuitenkin laskennallisesti olla oikeutettu toimeentulotukeen esimerkiksi korkeiden asumiskustannusten vuoksi tai silloin, kun opiskelija on yksihuoltaja. Toimeentulotukitilastojen mukaan opiskelijat eivät kuitenkaan ole väestöosuuttaan suuremmassa määrin toimeentulotuen saajina.

### Kuinka perheellistyminen muuttaa opiskelijan toimeentuloa?

Tässä esimerkissä on opiskelijapari, joka asuu vuokralla Helsingissä 70 neliön asunnossa, joka on valmistunut 1996. Vuokra on 735 euroa kuukaudessa. Heille syntyy lapsi, jolloin he siirtyvät asumistuen piiriin.

	Opiskelijapari, ilman lasta		Opiskelijapari, yksi lapsi	
	Kuukausi	Koko vuosi	Kuukausi	Koko vuosi
Opintoraha	596	5 364	596	5 364
Opintolaina	600	5 400	600	5 400
Työtulot				
Asumistuki			588	7 056
tai -lisä	403,2	3 628,8		
Lapsilisä			100	1 200
<i>Yhteensä</i>	1 199,4	14 392,8	1 585	19 020
Erotus				+ 4 627

(Käytettävissä oleva tulo kuukautta kohti (19 020 euroa/12 kk) on tässä suuntaa-antava siten, että verotusta ei ole otettu huomioon ja opintotukea maksetaan yhdeksälle kuukaudelle.)

Jos opiskelijalapsiperheellä on tuloja opintotuen sallimissa rajoissa, tilanne on seuraava:

	Opiskelijapari, yksi lapsi	
	Kuukausi	Koko vuosi
Opintoraha	596	5 364
Opintolaina	600	5 400
Työtulot	1 975	23 700
Asumistuki	216	2 592
Lapsilisä	100	1 200
<i>Yhteensä</i>	3 188	38 256

(Käytettävissä oleva tulo kuukautta kohti (38 256 euroa/12 kk) on tässä suuntaa-antava siten, että verotusta ei ole otettu huomioon ja opintotukea maksetaan yhdeksälle kuukaudelle.)

Opintotuen varassa elävän opiskelijalapsiperheen asumistuki on asumislisää parempi. Työtulojen ylittäessä 1 395 euroa kuukaudessa asumistuki on asumislisää pienempi. Opiskelijapari, joilla ei ole opintotuen lisäksi muista tuloja; on voinut saada ennen lapsen syntymää asumislisää kumpikin enintään 201,6 euroa/kk, eli yhteensä 403,2 euroa

kuukaudessa, mikä on 187,2 euroa enemmän kuin perheen saama asumistuki lapsen syntymän jälkeen tulotason ollessa enintään 1 975 euroa kuukaudessa. Asumistuki on vastaavalla tulotasolla kolmen hengen perheessä I kuntaryhmässä  $(735 - 465) \times 80 \% = 216$  euroa kuukaudessa. Täysin tuloton tai pienituloinen opiskelijaperhe voisi saada asumistukea 588 euroa kuukaudessa.

Toimeentulotuen perusosa kahden vanhemman ja yhden lapsen perheessä on 972,65 kuukaudessa ( $2 \times 354,83 + 262,99$ ). Kun asumismenot otetaan huomioon, olisi toimeentulotuen normi 1 707,65 kuukaudessa. Jotta opiskelijaperheelle ei syntyisi normivajetta, tulisi heillä olla muita tuloja opintotuen lisäksi. Muut tulot vähentävät asumistukea siten, että esimerkkitapauksessa sitä ei tule maksettavaksi lainkaan, kun ruokakunnan yhteenlasketut tulot ilman opintotukea ovat yli 2 520 euroa kuukaudessa.

Esimerkeissä käytetyt vuokramenot ovat varsin kohtuullisia, koska asunnon kokoon suhteutettu neliövuokra ei ylitä asumistuen normeja. Helsingissä sijaitsevan uuden 70 neliön asunnon asumistuessa huomioonotettava neliövuokraraja on 10,82 euroa ja 50 neliön asunnossa vastaavasti 11,26 euroa. Todellisuudessa vuokrat ovat pääkaupunkiseudulla kyseisiä normeja korkeampia ja niitä korvataan toimeentulotuella varsin paljon. Esimerkiksi HOAS:n perheasuntojen vuokrat olivat vuonna 2007 340–995 euroa kuukaudessa, neliövuokran vaihdella 6,6–17,45 euroon neliömetriä kohti.

Liitteessä C olevat laskelmat antavat kuvan siitä, kuinka opintotuen tulorajojen puitteissa ja pelkällä opintotuella elävä opiskelijaperhe tulee toimeen. Esimerkit ovat ääripäitä, joiden välillä suurin osa perheellisistä opintotuen saajista sijoittuu. Esimerkkilaskelmissa kuukausitulo on laskennallinen, eli vuositulo jaettuna 12 kuukaudella, eikä verotusta ole otettu huomioon. Esimerkit ovat näin ollen suuntaa antavia. Niiden perusteella voidaan päätellä, että pelkän opintotuen varassa elävä opiskelijaperhe voi helposti joutua turvautumaan toimeentulotukeen. (Liite C: Eräitä esimerkkilaskelmia opiskelijaperheiden toimeentulosta)

Toimeentulotukea myönnettäessä kunnat soveltavat paikkakunnan vuokratasosta riippuvia hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määriä. Pysyvää toimeentulotukea mitoitettaessa kunnassa on mahdollista selvittää ottaen huomioon paikalliset olosuhteet, olisiko löydettävissä tuen saajan maksukykyä vastaavaa halvempaa asuntoa tai mitä muuta olisi tehtävissä, jotta tulot riittäisivät menoihin.

Lisäksi toimeentulotuella katetaan tarpeellisen suuruisena erityismenot, kuten lasten päivähoitomenot, muut kuin perusosassa katettavat asumismenot tai henkilön tai perheen erityisistä tarpeista johtuvat toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot (sairaudesta johtuvat, harrastemenot). Myös perheellisillä opiskelijoilla on luonnollisesti näitä menoja, joihin ensisijainen toimeentuloturva ei välttämättä riitä. Näin ollen perhe saattaa joutua turvautumaan toimeentulotukeen myös erityisten menojen kattamiseksi.

### **Lasten kotihoidon tuki**

Maaliskuussa 2008 maksettiin lasten kotihoidon tukea ja opintorahaa yhtä aikaa 1 228 huoltajalle, joista 96 prosenttia oli naisia. Yksinhuoltajia oli vain 104. Opiskelijoiden osuus kotihoidon tuen saajista on varsin pieni. Vuonna 2006 kotihoidontukea maksettiin 88 842 perheelle. Kotihoidon tuen saaja on yleensä sama kuin lapsen hoitaja. (Taulukko 15)

## Perheellisten opiskelijoiden opiskelu aika

Korkeakoulusta työelämään raporttia (Korkeakoulusta työelämään. Väylänä ulkomainen tai kotimainen tutkinto, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 96, 2008) varten keväällä 2007 kerätystä kyselyn aineistosta selvitettiin erikseen Kelan tutkimusosaston toimesta perheellisten opiskelijoiden opintojen kesto ja opintojen aikaisen toimeentulon kokeminen.

Yleensä naiset käyttävät tutkinnon suorittamiseen vähemmän aikaa kuin miehet. Perheellisillä opiskelijoilla opintojen kesto oli pidempi kuin niillä opiskelijoilla, joilla ei ollut lapsia ennen valmistumista. Perheellisillä naisilla opiskeluajat ovat 1,2 vuotta perheettömiä naisia pidempiä ja heidän opiskelunsa kestää perheellisiä miehiä pidempään. Huonoksi tai erittäin huonoksi taloudellisen tilanteensa kokevien osuus oli suurempi kuin opiskelijoilla, joilla ei ollut lapsia. (Taulukko 16,17 ja 18)

## Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön terveystutkimukseen vastasi yhteensä 5 086 opiskelijaa ja vastausprosentti oli 50,9. Yhdessä asuvien perheellisten osuus oli 7,3 prosenttia ja yksinhuoltajien 0,8 prosenttia. Yhdessä asuvien perheellisten keski-ikä oli 28,7 vuotta, yksinhuoltajien 29 vuotta ja perheettömien 23,9 vuotta.

Yhdessä asuvista perheellisistä hieman alle puolet koki tulevaisuutensa hyvin tai riittävän hyvin toimeen. Yksinhuoltajista vastaavasti vain vajaa 18 prosenttia. Reilu kolmas osa muista kuin yksinhuoltajista koki tulevaisuutensa hyvin toimeen, kun eli säästäväisesti. Yksinhuoltajista yli puolet koki näin. Yksinhuoltajissa oli eniten niitä, jotka kokivat toimeentulonsa erittäin niukaksi ja epävarmaksi.

Muita terveystutkimuksen johtopäätöksiä:

- Päätoiminen opiskelu perheellisillä harvinaisempaa kuin perheettömillä
- Ydinperheellisistä vajaa puolet opiskelee päätoimisesti
- Perheelliset heterogeeninen ryhmä – perhemuoto vaikuttaa oleellisesti opiskelijan kokemaan terveydentilaan
- Yksinhuoltajien kokemus terveydentilasta heikoin – ydinperheellisillä oireita keskimäärin vähiten
- Perheelliset opiskelevat muita useammin sivutoimisesti
- Itse arvioidussa opintomenestyksessä ei eroja
- Perheellisten kokemukset opiskelusta myönteisempiä kuin perheettömien
- Opintojen etenemisessä ei suuria eroja – perheellisten joukossa hieman useammin opintojen pitkittymistä

Onko lasten hankkiminen opintojen aikana eduksi työmarkkinoille kiinnittymisen kannalta? Väestöliiton perhebarometri 2008:n mukaan lasten hankintaa siirretään eniten sopivan kumppanin puuttumisen, keskeneräisten opintojen sekä työmarkkinoille kiinnittymisen vuoksi. Lasten hankintaa lykätään barometrin mukaan myös taloudellisten tekijöiden vuoksi.

Perheveloitteet on todettu useissa selvityksissä osasyiksi naisten ja miesten välisiin eroihin ura- ja palkkakehityksessä. Lapsen saaminen katkaisee naisen työuran ja vaikuttaa yleensä negatiivisesti naisten ura- ja palkkakehitykseen. Ilmiöstä käytetään nimeä ura- tai palkkadiskriminaatio, josta seuraa sekä yksilön että yhteiskunnan koulutusinvestoinnin näkökulmasta resurssien vajaakäyttöä.

Valitettavasti ei ole olemassa tutkimustietoa siitä kuinka paljon ura- ja palkkakehityksessä on eroja niiden äitien välillä, jotka ovat synnyttäneet lapset ennen työuraa verrattuna niihin äiteihin, jotka keskeyttävät työuransa lapsen syntymisen vuoksi. Nk. lapsihaitta ilmenee siten, että lapsettomiin naisten palkat ovat korkeammat kuin äitien palkat, vaikka menetetyn työkokemuksen vaikutus poistetaan.

## 2.3 Nykytilan arviointia

Perheellinen opiskelija kuuluu usean tukijärjestelmän piiriin. Päätoimisen opiskelijan ensisijainen tukimuoto on opintotuki. Muista opiskelijoista poiketen perheellisten asumista tuetaan asumistuen kautta. Opintotuki on tasoltaan niukka, kun sitä verrataan muihin syyperusteisiin vähimmäisetuuksiin. Niukkuus aiheutuu osittain siitä, että opintotuen määrään ei vaikuta huoltajuus tai lasten lukumäärä, kuten muissa etuuksissa vaikuttaa. Muissa Pohjoismaissa perheellisten opiskelijoiden opintotukeen sisältyvät huoltajakorotukset tai perheellisille sovelletaan tukea myönnettäessä muita opiskelijoita korkeampia tulo- ja tulorajoja.

Opintotuen lapsikorotuksista luovuttiin, kun opintotukijärjestelmä uudistettiin opintorahapainotteiseksi vuonna 1992. Samoihin aikoihin myös lapsilisäjärjestelmä uudistui ja lapsilisät nousivat. 1990-luvulla monien muidenkin sosiaaliturvaetuuksien lapsikorotuksista luovuttiin. Vuonna 2002 lapsikorotukset palautettiin kansaneläkkeeseen. Vuoden 2002 alusta työmarkkinatuen lapsikorotukset on nostettu työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan lapsikorotusten tasolle.

Opiskelijaperheen asumista tuetaan asumistuella, johon vaikuttavat yleensä kaikki ruokakunnan veronalaiset tulot opintotukea lukuun ottamatta. Asumislisän tarveharkinta on asumistuen tarveharkintaa lievempi ja kaavamaisempi. Asumislisään vaikuttavat vain hakijan omat tulot ja sitä maksetaan vain opiskelukuukausien aikana. Puolison tulojen huomioonottamisesta luovuttiin 1.1.2009 alkaen.

Asumistuen ja asumislisän vertailua hankaloittaa se, että asumistuen määrään vaikuttaa useampi tekijä kuin asumislisään ja sitä maksetaan ympäri vuoden. Tulottomilla tai hyvin pienituloisilla perheillä, joilla asumistuen perusomavastuu on pieni, asumistuki on yleensä korkeampi kuin asumislisä. On kuitenkin mahdollista, että opiskelijaparit, jotka ovat saaneet ennen lapsen syntymää asumislisää, eivät saa asumistukea. Näin käy, jos heillä on työtuloja ja tästä syystä korkeahko asumistuen perusomavastuu. Jos opiskelijaperheen tulotaso noudattelee esimerkiksi opintotuen tulo- ja tulorajoja, on todennäköistä, että perhe saa lapsen syntymän jälkeen pienempää asumistukea, kuin mitä on saanut asumislisää ennen lapsen syntymää.

Lapsen syntymän johdosta perheellinen opiskelija siirtyy osittain tai määrääjäksi vanhemmuuden tai perheellisyyden perusteella maksettavien etuuksien piiriin. Opiskelija voi siirtyä opintotuesta äitiyspäivärahalle, jonka hän saa työtuloihin suhteutettuna, jos hänellä on ollut palkkatuloja. Jos palkkatuloja ei ole ollut lainkaan tai niitä on hyvin vähän, opiskelija voi saada minimipäivärahaa. Etuutta on mahdollista saada myös yhtäaikaaisesti opintotuen kanssa, silloin kun opiskelija opiskelee äitiysrahakauden aikana, tällöin hänen toimeentulonsa on kohtalainen. Päivärahan määrä nousi 1.1.2009 6,78 euroa päivässä, eli

145,77 euroa kuukaudessa. Yhteensä etuus voi olla 1.1.2009 lukien 472,57 euroa kuukaudessa ja yhdessä opintorahan kanssa 770,57 euroa. Toimeentuloturva heikkenee päivärahan päätyttyä.

Lisäksi kaikille lapsiperheille maksetaan lapsesta aiheutuvien menojen kattamiseksi lapsiluvun mukaan määräytyvää lapsilisää kunnes lapsi täyttää 17 vuotta.

Opintotukea saava opiskelija voi opintojensa ohella hoitaa lasta kotona ja saada siihen myös taloudellista tukea. Opintotuella ei ole vaikutusta lasten kotihoidon tukeen, osittaiseen kotihoidon tukeen tai yksityisen hoidon tukeen, mutta muilla tuloilla sen sijaan on.

## **2.4 Miten opiskelijaperheiden etuudet ovat kehittyneet viime vuosina?**

Vuoden 2008 alusta lukien toteutettiin 30 prosentin korotusta opiskelijan omiin tulorajoihin ja 1.8.2008 lukien opintorahaan vähintään 15 prosentin korotus. Opintolainan valtiontakauksen määrää korotettiin 80 eurolla elokuun alusta 2005 lukien ja asumistuen riittävyttä parannettu vuosittain asumistuessa hyväksyttävien enimmäisasumismenojen rajaa korottamalla. Lisäksi lukuvuonna 2005 ja sen jälkeen opintonsa aloittaneet voivat saada osan opintolainastaan vähennettyä suoraan verotuksessa valmistuttuaan määräajassa.

Korkeakouluopintoja ja opintotukea kehitettäessä on pyritty ottamaan huomioon perheellisten opiskelijoiden erityistilanne. Vuodesta 2005 käytössä ollut henkilökohtainen opiskelusuunnitelma eli HOPS-käytäntö mahdollistaa entistä paremmin perheen ja opintojen yhteensovittamisen. Myös opinto-oikeutta määriteltäessä perheen ja opintojen yhteensovittaminen otettiin erikseen huomioon ja tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan pitämisestä. Niin ikään vuonna 2005 ja sen jälkeen korkeakouluopintonsa aloittaville suunnatun opintolainavähennyksen saantiedellytyksissä huomioitiin perheellisyys siten, että etuuden yhtenä perusteena oleva tutkinnon suorittamisaika voi olla pitempi silloin, kun lainansaaja on saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

Perhepoliittisia tulonsiirtoja on kehitetty siten, että vuonna 2004 lapsilisään tehtiin tasokorotus, jolloin myös erillistä yksinhuoltajan lapsesta maksettavaa tukea korotettiin. Lasten kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen tasoa korotettiin vuoden 2005 alusta lukien. Samasta ajankohdasta korotettiin äitiys-, isyys ja vanhempainpäivärahojen vähimmäistasoja. Lokakuun alusta 2005 uudistettiin vanhempainpäivärahojen määräytymistä sairausvakuutuslain muutoksella, jolla parannettiin päivärahan määräytymistä koskevia säännöksiä, kun kyse on niin sanotuista peräkkäisistä synnytyksistä tai päivärahaan oikeutetulla on ollut ennen päiverahakautta lyhyitä määräaikaisia työsuhteita. Vuoden 2007 alusta myös ansioon perustuviin vanhempainpäivärahoihin tuli korotuksia, jotka osaltaan voivat parantaa työssä käyvien opiskelijaperheiden toimeentuloa.

Hallitusohjelman mukaisesti lapsilisän yksinhuoltajakorotusta on nostettu 10 eurolla kuukaudessa 1.1.2008 alkaen ja äitiys- isyys- ja vanhempainpäivärahojen sekä sairauspäivärahojen vähimmäistasoa on korotettu hallitusohjelman mukaan työmarkkinatuen tasolle 1.1.2009 alkaen. Lisäksi yksityisen hoidon tuen tasoa on nostettu 160 euroon kuukaudessa ja lasten kotihoidontukea 20 eurolla kuukaudessa 1.1.2009 alkaen. Edelleen lapsilisiä on nostettu kolmannesta ja sitä useammasta lapsesta alkaen 10 eurolla kuukaudessa 1.1.2009 alkaen.

Perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi parannetaan pienten lasten vanhempien mahdollisuuksia viettää aikaa lastensa kanssa. Osittaisen hoitorahan tasoa nostetaan 1.1.2010 alkaen 90 euroon, jotta se nykyistä paremmin korvaisi työajan lyhentämisestä johtuvaa

palkan menetystä. Samalla laajennetaan osittainen hoitoraha yrittäjille ja pidennetään isyysvapaata kahdella viikolla. Lisäksi vaalikauden aikana on tarkoitus selvittää vanhempainvapaajärjestelmien laajemman uudistamisen mahdollisuus.

Asumistuessa hyväksyttäviä enimmäisasumismenoja on korotettu 1.1.2009 lukien 0,32 euroa neliometriä kohden kuukaudessa, mikä vastaa tuensaajien vuokrissa vuonna 2008 tapahtunutta nousua. Enimmäisasumismenojen korottaminen nostaa keskimääräistä tukea noin kuudella eurolla kuukaudessa. Myös hyväksyttäviä vesimaksuja sekä omakotitalossa hyväksyttäviä muita hoitokuluja korotetaan vastaamaan keskimääräistä kustannusten nousua. Yhden ja osin kahden hengen ruokakunnan perusomavastuuosuuksia nostetaan yhdellä tuloluokalla työmarkkinatuen korottamisen vuoksi. Tällä taataan se, että työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saava yksin asuva henkilö saa edelleen tulojen puolesta täyttä asumistukea. Samalla perusomavastuuosuuksien ylärajoja nostetaan niin, että tukea on mahdollista saada jonkin verran nykyistä suuremmilla tuloilla. Tämä voi tuoda tuen piiriin joitakin sellaisia ruokakuntia, joiden tuki on hylätty liian korkeiden tulojen vuoksi.

Indeksisuojan ulkopuolella olevat perusturvaetuudet eli vähimmäispäivärahat, lapsilisä, kotihoidon tuki ja yksityisen hoidon tuki sidotaan kuluttajahintojen muutosta kuvaavaan indeksiin. Ensimmäinen indeksikorotus tulee etuuksiin 1.3. vuonna 2011.

## 3 Huoltajuuden huomioon ottaminen etuusjärjestelmissä

### 3.1 Perheellisten opintotuki muissa Pohjoismaissa syksyllä 2008

#### Ruotsi

Opiskelija, joka odottaa lasta tai on saanut lapsen, kuuluu yleisen vanhempainvakuutuksen piiriin. Vanhempainvakuutusturva mahdollistaa vanhemmille jäädä pois työstä tai opiskelusta lapsen hoitamiseksi 480 päivän ajan. Etuus maksetaan työtulojen perusteella vain, jos opiskelijalla on opintojen aikana työtuloja, eikä sitä saa tällöin samanaikaisesti opintotuen kanssa. Jos opiskelijalla ei ole ollut tuloja, hän voi saada minimipäivärahaa. Opiskelijaperheelle maksetaan lapsilisää (n. 110 euroa/lapsi/kk) ja he kuuluvat tarveharkintaisen asumistuen piiriin.

Opintotuen perusmäärä on huoltovelvollisella päätoimisesti opiskelevalla yhteensä 848 euroa kuukaudessa, josta opintorahan osuus on 291 euroa ja opintolainan osuus 557 euroa. Tämän lisäksi maksetaan lasten lukumäärään ja opiskelun päätoimisuuden ja lasten lukumäärän mukaan määräytyvä korotus (tilläggsbidrag) opintorahaan.

Korotuksen voi saada opiskeleva vanhempi. Jos kummatkin vanhemmat opiskelevat, korotus maksetaan vain toiselle. Yhdestä lapsesta korotus on päätoimisella opiskelijalla 51 euroa kuukaudessa, kahdesta 85,71 ja kolmesta 103, neljästä 120,85 ja viidestä tai useammasta 138 euroa kuukaudessa. Etuuden määrään ei erikseen vaikuta opiskelijan tai puolison tulot. Jos ei ole tulojen puolesta oikeutettu opintotukeen, ei myöskään voi saada korotusta. Lapsikorotuksen saa vain opintotuen yhteydessä.

#### Tanska

Perheellisen opiskelijan tuki koostuu opintorahasta ja opintolainasta siten, että se on yhteensä 1 014 euroa kuukaudessa. Opintorahan osuus on 671,25 ja opintolainan osuus 343,47 euroa kuukaudessa. Opintotuen vapaan tulon raja on korkeampi (n. 3 084 euroa/vuosi/lapsi), kun opiskelijalla on lapsia. Opintotukea koko vuodelle saavan opiskelijan, jolla on esimerkiksi yksi alaikäinen lapsi, vapaa tulo koko vuodelle (12 kk) noin 13 331 euroa. Lapsen syntyessä opiskeluaikana äideille myönnetään 12 ja isille 6 lisäkuukautta tukea, mikä mahdollistaa opiskelijalle vanhempainvapaan samaan tapaan kuin palkkatyötä tekeville ja toimii ikään kuin meillä vanhempainrahakausi.



Opintotukeen voi Tanskassa saada huoltajakorotuksen (tillægsstipendium) kunnallisen yksinhuoltajatuen (børnetilskud) ulkopuolella oleva yksinhuoltaja (671 euroa/kk) ja opintotukea saavat huoltaja, joka asuu yhdessä toisen opintotukea saavan huoltajan kanssa (95,85 euroa/kk). Opintotukea saavat huoltajat tai yksihuoltajat voivat saada lainansa korotettuna ilman tarveharkintaa (supplerende SU-lån til forsørgere), jonka määrä on 171,86 euroa kuukaudessa. Lainan saavat korotettuna myös muut opiskelijat, joilla on alaikäisiä lapsia huollettavanaan.

### **Norja**

Lasta odottava opiskelija saa tuen lainan sijaan rahana (42 viikon periodi). Tarveharkinnattoman etuuden määrä on noin 1 240 euroa kuukaudessa.

Perheellisen opiskelijan tuki muodostuu korkea-asteella opintolainasta 1 070 euroa kuukaudessa, joka voi muuttua riittävän opiskeluvauhdin perusteella opintorahaksi. Sen lisäksi maksetaan tarveharkintaisen huoltajalisää (forsørgerstipend), joka on ensimmäisestä ja toisesta lapsesta 171 ja muista lapsista 110,80 euroa kuukaudessa. Etuuden määrään vaikuttavat sekä opiskelijan että hänen puolisonsa tulot. Huoltajalisä pienenee 60 prosentilla puolison tulojen siitä määrästä, joka ylittää 2 942,8 euroa kuukaudessa. Lisäksi opiskelijan omat tulot voivat pienentää tukea, kun ne ylittävät 15 127 euroa vuodessa. Tuloharkinnan perusteella osa opintorahasta voi muuttua jälkikäteen lainaksi.

### **Islanti**

Opintotuki on kokonaan lainamuotoista. Perheellinen opiskelija voi saada lainan korotettuna. Lainan määrä on sidottu suoritettuihin opintopisteisiin siten, että se on noin 124 euroa opintopistettä kohti. Yksihuoltaja lainaa korotetaan noin 56 eurolla jokaista huollettavana oleva lasta kohden. Avioliitossa olevilla opiskelijoilla korotus on noin 31 euroa. Opiskelijan ja hänen puolisonsa tulot voivat vähentää lainan määrää.

Lainan määrää voidaan korottaa 50 % opiskelijan puolison sairauden tai lapsen sairauden perusteella, kun opiskelijan puoliso hoitaa lasta kotona. Korotuksen voi saada myös, jos opiskelijaperhe, jolla on huollettavia lapsia, asuu ulkomailla ja puoliso tekee kotityötä.

Lainan saamiseksi opiskelijan tulee opiskella päätoimisesti ja opintopisteitä tulee olla suoritettuna vähintään 20 opintopistettä lukukaudessa.

Taulukko 19. Korkeakoulussa opiskelevan perheellisen opiskelijan opintotuki Pohjoismaissa syyslukukaudella 2008.

Maa	Perustuen määrä euroa/kk (opintoraha ja -laina yhteensä)	Opintorahan osuus perustuesta (%)	Korotus huoltajuuden tai lasten määrän perusteella	Lisälaina	Yhteensä euroa/kk, kun a) yksi lapsi b) kaksi lasta	Yksinhuoltajat	Tarveharkinta, tulorajat erityispiirteet
Tanska	1014	66 %	95 euroa/kk, lasten lukumäärä ei vaikuta, kumpikin huoltaja tuen piirissä	171 euroa/kk niille, joilla huollettavia lapsia	a) 1 280 b) 1 280	671 euroa/kk, jos ei saa kunnalta etuutta (bømetilskud)	3 084 euroa/vuosi/lapsi korkeampi vuosituloraja, lisäkuukaudet
Ruotsi	848	34	51–138 euroa/kk lasten lukumäärän perusteella		a) 899 b) 933,7		vain opiskelijan omat tulot ? vaikuttavat, tuki vaihtelee opintojen päätoimisuuden mukaan
Norja	1 070	40 % jälkikäteen opintojen edistymisen perusteella	171 euroa/kk ensimmäisestä lapsesta, 118,8 euroa /kk muista		a) 1 241 b) 1 359,8		puolison 2 942 euroa/kk ylittävät tulot vaikuttavat ja omien tulojen ylittäessä 1 260 euroa/kk
Islanti	124 euroa/ECT esim. 5 ECT/ kk= 620		31 euroa/ lapsi/ECT	50 %:n korotus erityisistä syistä	a) 775/5 ECT b) 930/ 5 ECT	56 euroa/lapsi/ECT	10 % opiskelijan omista ja puolison tuloista leikkaa tukea, opintopistesidos
Ahvenanmaa	658	45,2	65 euroa/kk/lapsi		a) 723 b) 788		vain opiskelijan omat tulot vaikuttavat
Suomi	598	50			a) 598 b) 598		vain opiskelijan omat tulot

### 3.2 Huoltaja- tai lapsikorotukset eräissä etuuksissa 2009

#### Lapsilisä

Lapsilisä on lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden kustannusten tasaaja. Sitä maksetaan alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten. Lapsilisän määrä riippuu perheen lapsien määrästä siten, että yhdestä lapsesta se on 100 euroa, toisesta lapsesta 110,50 euroa, kolmannesta lapsesta 141 euroa, neljännestä lapsesta 161,50 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 182 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalle maksetaan 46,60 euron korotus jokaisesta lapsesta.

#### Toimeentulotuki

Toimeentulotukea myönnettäessä perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta, aviopuolisoita sekä miestä ja naista, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. Kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina. Toimeentulotuen tarvetta laskettaessa lasten lukumäärä vaikuttaa korottavasti.

#### Työttömyyspäiväraha

Jos huollettavana ei ole alle 18-vuotiaita lapsia, peruspäivärahan täysi määrä on 25,63 euroa päivässä. Työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta

nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus on yhdestä lapsesta 4,86 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 7,13 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 9,19 euroa. Tällöin esimerkiksi yhdestä lapsesta maksettava lapsikorotus on kuukaudessa 104,49 euroa.

### **Kansaneläke**

Oikeus lapsikorotukseen on henkilöllä, joka saa kansaneläkettä; työeläkkeenä maksettavaa työkyvyttömyyseläkettä, vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä; tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettyä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen, sotilastapaturmalain, liikennevakuutusta koskevien eri lakien tai sotilasvammalain mukaista jatkuvaa tapaturmaeläkettä, elinkorkoa, työkyvyttömyyseläkettä tai sellaista ansionmenetyksen korvausta, jota maksetaan, kun liikennevahingon sattumisesta on kulunut vuosi.

Lapsikorotus myönnetään, jos eläkkeensaajan tai hänen avio- tai avopuolionsa 16 vuotta nuorempi lapsi elää samassa taloudessa eläkkeensaajan kanssa tai jos eläkkeensaaja muutoin vastaa muualla asuvan alle 16-vuotiaan lapsensa toimeentulosta. Eläkkeensaajan katsotaan vastaavan lapsensa toimeentulosta, kun hänellä on kustannuksia lapsen toimeentulosta vähintään elatusturvalain mukaisen elatustuen määrä. Eläkkeensaajan lapsena pidetään myös hänen luonaan asuvaa lastensuojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitettua lasta.

Eläkkeensaajan lapsikorotus on jokaisesta lapsesta 20,37 euroa kuukaudessa. Lapsikorotusta ei makseta, jos sen määrä kuukaudessa on pienempi kuin 6,12 euroa.

Avo- tai avioliitossa olevan henkilön kansaneläkkeen enimmäismäärä on 518,12 euroa. Täysimääräinen kansaneläke yksin asuvalla on 584,13 euroa kuukaudessa.

### **Sotilasavustus**

Sotilasavustuksena maksetaan asevelvollisen omaiselle maksettava perusavustus, asumisavustus ja erityisavustus turvaamaan hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaavan kohtuullisen toimeentulon, jollei hän saa sitä käytettävissään olevista tuloista.

Avustukseen oikeutettuja omaisia ovat asevelvollisen aviopuoliso, joka ei väliin rikkoutumisen vuoksi asu erillään puoliosastaan, asevelvollisen kanssa avioliittoa solmimatta jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä henkilö, jolla on asevelvollisen kanssa yhteinen alaikäinen lapsi huollettavana sekä asevelvollisen oma tai hänen aviopuolionsa alaikäinen lapsi, ottolapsi tai asevelvollisen luokse yksityisesti pysyväisluonteisesti sijoitettu lapsi, joka on hänen huollettavanaan.

Asevelvollisen ja avustukseen oikeutettujen omaisten nettotulot ja käytettävissä oleva omaisuus vaikuttavat avustusten saamiseen. Perusavustus on vuonna 2008 enintään 584,13 euroa/kk, eli yksinäiselle henkilölle maksettavan täyden kansaneläkkeen suuruinen. Avustus määräytyy porrastetusti hakijana olevan asevelvollisen omaisen ja perheenjäsentensä lukumäärän mukaan. Toiselle perheen jäsenelle maksetaan 50 % (292,07 euroa/kk) ja kolmannelle tai useammalle perheenjäsenelle 30 % (175,24 euroa/kk) perusavustuksen täydestä määrästä.

Taulukko 20. Lapsikorotukset eräissä etuuksissa 2009

Etuus/hlö	Perusmäärä ei lapsia	1. lapsi	2. lapsi	3. lapsi	4.lapsi	5. lapsi
Lapsilisä/ kk - yhteensä	-	100	110,50 210,50	141 351,50	161,50 513	182 695
Työttömyyskorvaus/pv	25,63	4,86	7,13	9,19	9,19	9,19
Työttömyyskorvaus/ kk 21,5 pv + lapsi- korotus	551,05	104,49 655,5	153,3 704,35	197,59 748,64	197,595 748,64	197,59 748,64
Kansaneläke/kk + lapsikorotus (+ 20,37euroa /kk/lapsi)	518,12	538,49	558,86	579,34	599,60	619,97
Toimeentulotuki avio- ja avopuolisot yksihuoltaja	354,83 417,45	*292,22– **262,99	*271,34– **242,12	*250,47– **221,12	*250,47– **221,12	*250,47– **221,12
Toimeentulotuen normi e/kk (lapset alle 10 v)	2 aikuista: 2 x 354,83 709,66	972,65	1 214,77	1 436,02	1 657,27	1 878,52

\*10–17-vuotias lapsi

\*\*Alle 10-vuotias lapsi

Muita etuuksia, joissa lasten lukumäärä otetaan huomioon

#### Asumistuki

Opiskelijaperheet kuuluvat asumistuen piiriin. Lasten lukumäärä vaikuttaa asumistukeen siten, että lapset otetaan huomioon ruokakunnan koossa ja asumistukea myönnetään ruokakunnalle. Ruokakunnalla tarkoitetaan samassa asunnossa pysyvästi asuvia henkilöitä ja asumistukea maksetaan heille yhteisesti.

Asumistuen suuruutta määrittäessä asumismenojen perusomavastuuosuus määräytyy asunnon sijainnin, henkilöluvun ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen yhteismäärän mukaan. Kun kahden henkilön ruokakuntaan kuuluu alaikäinen lapsi, ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen yhteismäärästä vähennetään 90 euroa.

Lasten lukumäärä vaikuttaa tukea myönnettäessä hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määrään sekä tulojen mukaan määräytyvän perusomavastuuosuuden suuruuteen. Asumistuen määrä on 80 prosenttia kohtuulliseksi katsotuista asumismenoista.

#### Lasten kotihoidon tuki

Lasten kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha, joka maksetaan erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. Yhdestä alle kolmevuotiaasta lapsesta hoitoraha on 314,28 euroa kuukaudessa ja kustakin seuraavasta alle kolmivuotiaasta 94,09 euroa kuukaudessa ja yli kolmevuotiaista, mutta alle kouluikäisistä lapsista 60,46 euroa kuukaudessa. Tarveharkintaista hoitolisää maksetaan vain yhdestä lapsesta, ja sen määrä on enintään 168,19 euroa kuukaudessa.

## 4 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Opintotuen tulisi olla riittävä turvaamaan päätoimisen opiskeluaajan toimeentulo. Ensisijaisen ja syyperusteisten etuuksien tulisi olla sillä tasolla, että etuuksia saavilla ei olisi pysyvää toimeentulotuen tarvetta. Esityksen tulisi lisäksi parantaa nais- ja miesopiskelijoiden välistä tasa-arvoa ja mahdollistaa nykyistä paremmin nuoria hankkimaan lapsia opiskeluaikana.

*Perheellisille opiskelijoille maksettavaa opintotukea tulisi parantaa, koska opiskelijaperheiden toimeentulo on niukkaa*

Jos opiskelijaperheessä on huollettavia lapsia, opiskelijan ensisijainen tukimuoto, opintotuki ei yksinään riitä turvaamaan toimeentuloa. Osa opiskelijaperheistä joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Eniten toimeentulotuen tarpeessa ovat yksinhuoltajaäidit ja opiskelijaperheet, joissa on monta lasta ja suuret asumiskustannukset tai perheellisyydestä johtuvat erityismenot suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin. Laskelmien perusteella keskiverto-opiskelijaperhe on hyvin todennäköisesti toimeentulotuen tarpeessa, ellei vähintään toinen opiskelijavanhemmista käy työssä.

Lapsen syntyessä yhteiskunnan tuki yleensä kasvaa aluksi, mutta heikkenee vanhemmuuden perusteella maksettavan ensisijaisen vanhempainpäivärahan päätyttyä. Lapsen syntymän johdosta opiskelijaperhe siirtyy opintotuen asumislisän piiristä asumistuen piiriin. Järjestelmien erilaisten myöntämisperusteiden vuoksi asumistuki saattaa olla asumislisää pienempi.

*Opinnot pitkittyvät*

Perheen perustaminen opiskeluaikana edellyttää yleensä sitä, että toinen huoltajista käy ansiotyössä toisen jäädessä hoitamaan lasta kotona. Yleisemmin työssä käy mies äidin jäädessä hoitamaan lasta kotiin. Lapsen syntyminen perheeseen vaikuttaa opiskeluaajan pituuteen. Äidin opinnot pitkittyvät lapsen hoitamisen vuoksi enemmän kuin isän opinnot. Tutkinnon suorittamiseen arvioidaan kuluvan naisopiskelijoilla reilu vuosi enemmän aikaa, jos hän saa lapsen opintojen aikana. Nykyistä parempitasoinen opintotuki tukisi myös opintojen loppuunsaattamista.

### *Opiskelijaäidin asema on yleensä heikompi kuin opiskelevan isän asema*

Lasten saaminen ennen työelämään siirtymistä saattaa vaikuttaa myönteisesti erityisesti naisten opintojen jälkeiseen työuralle kiinnittymiseen. Opiskelijaäidillä on yleensä alhaisempi tulotaso kuin opiskelevalla isällä. Enemmistö opintotukea saavista perheellisistä on naisia. Myös yksinhuoltajaopiskelijoista enemmistö on naisia. Vuonna 2006 suurin osa (61 %) toimeentulotukea saavista opiskelijaperheistä oli yksinhuoltajaäitejä.

Nykyistä parempitasoinen opintotuki tasoittaisi sukupuolten välisiä toimeentuloeroja ja tukisi ennen muuta lasta huoltavien naisten opintojen loppuunsaattamista. Lasten saaminen ennen työelämään siirtymistä saattaisi parantaa erityisesti naisten työuran syntymistä ja vakiintumista.

## **4.1 Kuinka huoltajuus voitaisiin ottaa huomioon opintotuessa?**

Toteuttamisvaihtoehtoja ovat:

- Opintorahan huoltajakorotus
- Valtiontakauksen huoltajakorotus
- Korkeampi opintolainavähennys
- Korkoavustusten tuloarvojen tarkistaminen
- Opintotuen tarveharkinnan lievennykset
- Opintotukiajan pidentäminen
- Perheellisten opiskelijoiden asumisen tuen parantaminen

### **Opintorahan huoltajakorotus**

Huoltajuudesta aiheutuva tuen tarve voitaisiin ottaa huomioon opintorahan ja valtiontakauksen määrissä, opiskelijan omissa tuloarvoissa sekä opintolainavähennyksen ehdoissa. Korotus voisi olla huoltajakohtainen tai perhekohtainen ja sen määrä voisi perustua lasten lukumäärään tai olla sama riippumatta lasten lukumäärästä.

Korotuksen tarkoitus olisi ensisijaisesti turvata perheellisen opiskelijan mahdollisuuksia opiskella päätoimisesti. Huoltajuuteen perustuva kiinteäsuuruinen korotus olisi yksinkertaisempi toimeenpanon kannalta kuin perhekohtainen tai lasten lukumäärään perustuva korotus ja korostaisi opintotuen koulutuspoliittista luonnetta. Koska opintotuki on luonteeltaan yksilön tukea, korotukseen vaikuttaisivat ainakin opiskelijan omat tulot. Puolison tulojen huomioonottaminen heikentäisi erityisesti opiskelevien naisten tukea, koska useimmiten työssäkäyvä huoltaja on isä. Lasten lukumäärästä riippumaton huoltajakohtainen korotus tulisi maksaa yhdenvertaisuuden vuoksi molemmille opiskeleville huoltajille, koska se parantaisi molempien taloudellisia edellytyksiä opiskella päätoimisesti.

Perhekohtainen korotus olisi mahdollinen, mutta yhdenvertaisen kohtelun kannalta ongelmallinen, jos korotus maksettaisiin vain toiselle huoltajalle. Nykyisten perhemuotojen moninaisuus edellyttäisi määrittelyjä siitä, kuka olisi oikeutettu korotukseen esimerkiksi yhteishuoltajuustilanteessa tai vanhempien asuessa eri osoitteissa. Korotus voitaisiin maksaa kaikille lasta huoltaville, jotka saavat opintorahaa tai vain niille lasta huoltaville, jotka asuvat lapsen kanssa samassa asunnossa.

Myös lasten määrään perustuva korotus monimutkaistaisi järjestelmää. Työryhmän näemyksen mukaan lasten lukumäärän liittyvät perhepoliittiset tavoitteet eivät suoranaisesti kuulu opintotukijärjestelmän tehtäviin. Opintotukijärjestelmän tulee ensisijaisesti turvata se, että perheen perustaminen ja ensimmäisen lapsen syntymiseen liittyvät erityismenot eivät merkittävästi vaikeuta opiskelijaperheen toimeentuloa ja muodosta estettä opintojen loppuunsaattamiselle.

Miten oikeus huoltajakorotukseen voitaisiin määritellä?

Huoltajuus määritellään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) annetussa laissa siten, että lapsen huolto voi määräytyä lapsen syntymän aikaisen vanhempien suhteen perusteella, tuomioistuimen päätöksen tai vanhempien välisen sopimuksen perusteella. Suoraan syntymän perusteella molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia, jos he lapsen syntyessä olivat avioliitossa keskenään. Jos äiti ei ollut avioliitossa, on hän yksin lapsensa huoltaja. Myös isyyden vahvistamisen jälkeen äiti pysyy lapsen yksinhuoltajana, elleivät vanhemmat sovi lapsen huollosta toisin tai tuomioistuin anna päätöstä lapsen huollosta. Jos toinen vanhemmista on yksin lapsensa huoltaja ja vanhemmat menevät keskenään avioliittoon, tulevat he molemmat lapsensa huoltajiksi. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä ei ole huoltaja, vaikka tämä asuisi lapsen kanssa samassa asunnossa, elleivät vanhemmat ole siitä sopineet tai tuomioistuin ole antanut asiassa ratkaisua.

Lapsilisälain (796/1992) mukaan oikeus lapsilisän nostamiseen on nostajaksi ilmoitettulla lapsen vanhemmalla tai huoltajalla, jonka huollossa lapsi on. Jos lapsilisän nostamiseen oikeutetusta henkilöstä syntyy epäselvyyttä, kuuluu oikeus lapsilisän nostamiseen sille henkilölle, joka pääasiassa huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Oikeus lapsilisän nostamiseen voi olla myös muulla kuin lapsen vanhemmalla, joka vastaa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Lapsilisälain soveltaminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

Työttömyysturvalain (1290/2002) perusteella lapsikorotusta maksetaan työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi. Soveltamiskäytännössä huollettavana lapsena voidaan pitää omaa biologista lasta tai puolison lasta tai hakijan ottolasta tai kasvattilasta tai lasta, josta hakija on velvollinen maksamaan elatusapua.

Laki lapsen elatuksesta (704/1975) lähtee siitä, että vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan ja lapsen oikeus saada elatustaan vanhemmilta päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta. Lapselle voidaan vahvistaa suoritettavaksi elatusapua, jos vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta (elaturvalaki (671/1998)).

Opintorahan huoltajakorotuksen huoltajakäsite voisi perustua lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain huoltajakäsitteeseen. Tällöin huoltajakorotukseen olisivat oikeutettuja lapsen huollosta vastaavat vanhemmat tai muut henkilöt, joille huolto on uskottu. Opintotuessa ei olisi perusteltua käyttää tätä laajempaa huoltajakäsitettä, koska tarkoitus on kohdentaa tuki nimenomaan ensisijaisille huoltajille. Ulkopuolella jäävät tällöin elatusapua maksavat vanhemmat, kasvattivanhemmat tai sijaisvanhemmat, joiden taloudellinen tilanne voidaan ottaa erikseen huomioon sosiaalihuoltolain (710/1982), perhehoitajalain (312/1992) tai lastensuojelulain (417/2007) nojalla.

Yleensä lapsi asuu huoltajansa kanssa samassa asunnossa, mutta aina samassa asunnossa asumista ei voitaisi edellyttää. Esimerkiksi opiskelijan, joka asuisi opiskelujen vuoksi eri paikkakunnalla kuin muu perhe, tulisi olla oikeutettu huoltajakorotuksen. Myös yhteishuoltajuuden perusteella molempien opintotukeen oikeutettujen huoltajien tulisi saada huoltajakorotus, vaikka lapsi olisi virallisesti kirjoilla vain toisen vanhemman luona. On hyvin tavallista, että vanhempien eron jälkeen lapsi asuu määräajoin kummankin van-

hempansa luona. Asumisedellytyksen seuranta olisi toimeenpanon kannalta työlästä ja hankalaa. Asumisolojen muutokset saattaisivat johtaa jopa takaisinperintöihin, mikä voisi vaikeuttaa myös tuensaajan tilannetta.

### **Yksinhuoltajat**

Yksinhuoltajuuteen liittyy erityisiä taloudellisia rasitteita, jotka puoltaisivat tasoltaan korkeampaa opintotukea yksinhuoltajille kuin muille huoltajille. Käytettävissä olevien tietojen mukaan toimeentuloon, opinnoissa edistymiseen ja hyvinvointiin liittyvät ongelmat korostuvat yksinhuoltajaopiskelijoilla. Tämä perustelisi korotettua opintorahan huoltajakorotusta yksinhuoltajille.

Yksinhuoltajien korotettuun huoltajakorotukseen liittyy merkittäviä vaikeuksia toimeenpanossa. Se palauttaisi opintotukeen asumista ja perhemuotoa koskevat selvittelyt, joista pääosin luovuttiin vuoden 2009 alusta lukien, kun puolison tuloja ei enää oteta huomioon asumislisää myönnettäessä. Opintotuen hakijat ovat pitäneet näitä parisuhdetta koskevia selvittelyjä epäoikeudenmukaisina ja heidän yksityisyyttään loukkaavina. Toimeenpanon näkökulmasta ongelmana on ollut se, että parisuhteen määrittely ei ole yksiselitteistä ja että eri käsittely-yksiköissä ja eri etuuksia koskien on saman kotitalouden osalta voitu päätyä erilaiseen arvioon parisuhteesta.

Lisäongelma muodostuu siitä, että vanhempien eron jälkeinen yhteishuoltajuus järjestetään tyyppillisesti niin, että molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen huoltoon. Lapsi voi siis asua molempien vanhempien luona niin, että asuinpaikka vaihtuu useasti ja epäsäännöllisesti viikon, kuukauden tai vuoden aikana. Tällaisessa tilanteessa korotetun huoltajakorotuksen saajan määrittely on lähes mahdotonta – varsinkin, kun korotus tulisi maksaa kuukausitukena. Merkittäviä vaikeuksia tulee myös lapsen vanhemman uuden puolison aseman määrittelystä; missä vaiheessa vanhemman uusi asuinkumppani katsotaan puolisoiksi, jonka perusteella oikeus korotettuun huoltajakorotukseen päättyy?

Voidaan myös kysyä, kuinka tarkoituksenmukaista on tuoda opintotukeen vaikeasti toimeenpantavia myöntämisperusteita asiassa, joka tulisi varsinaisesti hoitaa yleisen perhepolitiikan ja sitä koskevan sosiaaliturvan keinoin. Yksinhuoltajuus otetaan jo huomioon lapsilisässä, elatustuessa, yleisessä asumistuessa ja toimeentulotuessa sekä tuloharkinnan kautta lapsen kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen hoitolisässä.

Vuonna 2005 opintorahaa saaneita yksinhuoltajia oli 4 373. Toimeentulotukea saaneita yksinhuoltajaopiskelijaperheitä oli samana vuonna 3 007. Huoltajakorotus otettaisiin tulona huomioon toimeentulotukea myönnettäessä, eli tässä suhteessa huoltajakorotus ei parantaisi toimeentulotukea saavien opiskelijaperheiden toimeentuloa. Yksinhuoltajuus otetaan myös huomioon lapsilisän, elatusavun tai elatustuen määrissä. Asumistuen tarveharkinnassa ei oteta huomioon elatusapumaksuja ja elatustukia. Lisäksi asumistuen tarveharkinta on yksinhuoltajille lievempi. Nämä seikat puoltavat sitä, että opintotuen ei tarvitsisi olla yksinhuoltajille korkeampi kuin muille huoltajille.

### **Kuinka suuri opintorahan huoltajakorotuksen määrä voisi olla?**

Vielä lukuvuonna 1993–1994 käytössä olleen opintorahan huoltajakorotuksen määrä oli 380 markkaa kuukaudessa lasta kohden. Jos kyseinen summa muunnetaan euroiksi ja tarkistetaan elinkustannusindeksillä, se on 81 euroa ( $1\,730/1\,361 = 1,27112/5,94573 = 0,21378 \times 380 =$ ). Jos huoltajakohtainen korotus määräytyisi tältä pohjalta, se olisi vajaa 140 euroa kuukaudessa, kun opiskelijaperheiden keskimääräinen lasten lukumäärä on



1,7 (81 euroa x 1,7). Kuukausittain opintorahan yhteydessä huoltajille maksettavan korotuksen määrä olisi tällöin sama riippumatta lasten lukumäärästä.

Tätä mallia voidaan perustella sillä, että taloudellisen tuen tarve on suurin juuri perheen ensimmäisen lapsen synnyttyä välttämättömien perheellistymisen mukanaan tuomien uusien hankintojen vuoksi. Kun perheeseen syntyy toinen lapsi, lasta kohden maksettava lapsilisä on suurempi, mikä osaltaan kattaa perhekoon kasvusta aiheutuvia menoja. Myös asumistuessa huomioidaan perhekoon kasvu.

Huoltajakohtaisen korotuksen määrän tulisi olla kohtuullinen verrattaessa opintotuen ja muun vähimmäisturvan tasoa. Vertailupohjana toimivat myös perheellisille muissa Pohjoismaissa maksettavat korotukset. Muutamien kymmenten eurojen korotuksella ei arvioiden mukaan olisi ratkaisevaa merkitystä toimeentulon kannalta.

Työttömyysturvan peruspäivärahan lapsikorotus on yhden lapsen perusteella noin 104 euroa kuukaudessa. Muissa Pohjoismaissa lapsikohtainen korotus on lasten lukumäärän mukaan 51–138 euroa kuukaudessa Ruotsissa ja Norjassa 171 ensimmäisestä ja toisesta lapsesta ja noin 111 euroa muista lapsista. Tanskassa huoltajakorotus on noin 95 euroa kuussa.

Toimeentulotuessa lasta kohti laskettava perusmäärä vaihtelee 221,12 eurosta 292,22 euroon kuukaudessa riippuen lapsen iästä ja perheen lasten lukumäärästä.

### **Perheelliset voisivat saada enemmän opintolainaa**

Myös opintolainan valtiotakauksen määrää voitaisiin korottaa huoltajuuden perusteella opiskelijaperheiden taloudellisen tilanteen helpottamiseksi. Korotus voisi olla sama kuin opintorahan huoltajakorotus. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneen keskimääräinen opintolainamäärä on nykyisin noin 6 300 euroa ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen noin 5 200 euroa. On todennäköistä, että opiskelija ei nostaisi joka vuosi täysimääräistä opintolainaa. Nykyistä korkeampi lainatakaus auttaisi lähinnä tuen tarpeen kasvaessa äkillisesti.

Lainan osuuden korottaminen on ongelmallista toimeentulotuen tarpeessa olevien opiskelijaperheiden näkökulmasta, koska laina otetaan aina tulona huomioon toimeentulotuessa, nostipa lainaa tai ei. Velkarasituksen kasvua kompensoisi osittain opintolainavähennys, jonka voivat saada lukuvuonna 2005 ja sen jälkeen korkeakouluopinnot aloittaneet ja määrääjässä tutkinnon suorittavat korkeakouluopiskelijat, joilla on lainaa yli 2 500 euroa.

Jos opintolainarasitus kasvaa, on perusteltua kehittää lainan turvallisuutta parantavaa korkoavustusjärjestelmää. Osalla opintonsa päättäneistä on esimerkiksi työttömyyden vuoksi taloudellisia vaikeuksia opintolainan takaisinmaksuvaiheessa. Korkoavustuksen tulorajojen tulisi olla riittävän korkealla tasolla, jotta lainan ottamiseen liittyviä riskejä ja pelkoja voidaan lieventää.

### **Korkoavustus**

Korkoavustuksen tulorajaa on korotettu edellisen kerran vuonna 1996. Tuloraja on 775 euroa kuukaudessa. Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin 895 euroa, jos lapsia on yksi, 930 euroa, jos lapsia on kaksi ja 985 euroa, jos lapsia on kolme tai useampia. Kaikkien palkansaajien ansiotasoa on noussut vuodesta 1996 vuoteen 2008 yhteensä noin 54 prosenttia. Nykyisen korkoavustuksen tulorajan korottaminen ansiotasonkehityksen perusteella esimerkiksi 1 195 euroon kuukaudessa lisäisi korkoavustusmenoja vuositasolla arviolta 1 miljoonalla eurolla. Lasten

lukumäärän perusteella määräytyviä tulorajoja tulisi myös korottaa samassa suhteessa. Tällöin muut tulorajat olisivat seuraavat:

- jos on yksi lapsi, 1 380 euroa
- jos on kaksi lasta, 1 430 euroa
- jos on kolme tai useampi lapsi, 1 515 euroa

Työttömyyden oletetaan kasvavan taantumien seurauksena. Korkeavastuksen tulorajojen tulisi olla riittävän korkealla tasolla, jotta lainan ottaminen olisi opiskelijalle turvallista myös riskitilanteiden varalta. Opintolainan korkeavastuksen tulorajan korotus kohdentuisi pääasiassa niille opintonsa päättäneille, joilla on pienet tulot ja jotka koulutuksesta huolimatta eivät vielä ole työllistyneet. Avustuksen tarve kohdentuu opintojen päättymisen jälkeiseen aikaan, jolloin ryhdytään perustamaan perhettä ja hankkimaan lapsia. Lasten lukumäärä otetaan huomioon avustukseen oikeuttavassa tulorajoissa.

Tulorajojen tarkistaminen johtaisi todennäköisesti siihen, että valtion maksettavaksi tulevat lainat vähenisivät enemmän kuin valtiolle aiheutuu kustannuksia tulorajojen korottamisesta. Korkeavastuksen tulorajojen korottaminen vähentäisi riskiä opintolainojen joutumisesta takausvastuun perusteella valtion maksettaviksi ja vähentää tästä aiheutuvia valtion menoja. Valtion riskin oletetaan kasvavan taantumasta aiheutuvan työttömyyden lisääntymisen seurauksena.

#### **Opintolainavähennyksen huoltajakorotus**

Opintolainavähennyksen ehdoissa huoltajuus voitaisiin ottaa huomioon siten, että määräajassa tutkintonsa suorittanut opiskelija, jolla on huollettavia lapsia, voisi saada korkeamman verovähennyksen kuin opiskelija, jolla ei valmistuessaan ole lainkaan huollettavia lapsia.

Oikeus suurempaan vähennykseen olisi opiskelijalla, jolla on valmistumisvuonna huollettavanaan vähintään yksi alaikäinen lapsi. Huoltajan opintolainavähennys voisi olla esimerkiksi 50 prosenttia 2 500 euroa ylittävästä lainan osasta. Nykyisin se on 30 prosenttia 2 500 euroa ylittävän lainan osasta. Suurempi vähennys olisi perusteltu, koska perheellisten lainankäyttöaste on muita korkeampi. Tiedossa oleva korotus vähennykseen saattaisi kannustaa lasten hankintaan opintojen loppuvaiheessa.

Opintolainavähennyksen saavat vain määräajassa korkeakoulututkinnon suorittaneet verovelvolliset. Sen tarkoituksena on osaltaan kannustaa opiskelijaa suunnitelmalliseen ja tehokkaaseen opiskeluun ja siirtymiseen työmarkkinoille. Opintolainavähennyksen ehdoissa on otettu huomioon se, että lapsen saaminen saattaa pidentää opiskeluaikaa. Opintolainavähennys vähentäisi valtion verotuloja viiveellä. Vastineeksi työvoiman saataavuus ja kansantalouden tuottavuus paranisivat.

Opintolainavähennyksen huoltajakorotuksen ongelmana olisi se, että sen piiriin kuuluisivat vain korkeakouluopiskelijat. Tähänastisten kokemusten perusteella opintolainavähennysjärjestelmä ei ole lisännyt opintolainan käyttöä ja on epävarmaa, lisäisivätkö järjestelmän uudet myöntämisperusteet sen ohjausvaikutusta. Opintolainavähennyksen saantiehtojen kehittämisen tulisi ensisijaisesti koskea kaikkia etuuteen oikeutettuja. Järjestelmä monimutkaistuisi, jos saantiehtot olisivat erilaiset lasta huoltaville opiskelijoille.

## **Tarveharkinnan lieventäminen**

Opiskelijan omia tulorajoja korotettiin 1.1.2008 lukien 30 prosentilla. Opintotukea myönnettäessä sovellettavien opiskelijan omien tulorajojen korottaminen esimerkiksi lasten lukumäärän perusteella monimutkaistaisi järjestelmää ja olisi ongelmallista päätoimisen opiskelun näkökulmasta.

Perheellisten opiskelijoiden vuosituloihin perustuvaa tarveharkintaa voitaisiin lieventää vuositulorajaa korottamalla. Selkeyden ja toimeenpanon helppouden kannalta paras malli olisi vuositulorajan kiinteäsuuruinen korotus (esim. 3 500 euroa) jokaisella, jolla on tulovalvontavuoden aikana huollettava lapsi. Jos tuloharkinta lievenisi esimerkiksi 1 000 perheellisellä, se lisäisi opintotukimenoja noin 0,5 milj. euroa.

Tuloharkinnan lieventämistä ei ole perusteltua kohdentaa vain rajatulle kohderyhmälle. Kovin marginaaliset muutokset eivät tosiasiaa vaikuttaisi laajojen opiskelijaryhmien toimeentuloon, mutta monimutkaistaisivat tuloseurantaa.

## **Opintotukiaika**

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tarkoitetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotukiaikaan pidennystä enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan. Lapsen saamista ei ole tarpeen ottaa opintotukiaikaa pidentävänä tekijänä huomioon, koska päätoimisesti kotona lasta hoitava opiskelija kuuluu vanhempainetuuksien piiriin. Opintotukea saavan opiskelijan oletetaan opiskelevan päätoimisesti ja opintojen edistymistä seurataan vuosittain.

## **Perheellisten opiskelijoiden asumisen tuki**

Asumistuen tarveharkinta on opintotuen tarveharkintaa tiukempi, joten osa opiskelijoista menettää asumistuen kokonaan tai saa pienempää asumistukea siirtyessään pois asumislisän piiristä. Järjestelmien erilaisten tavoitteiden ja määräytymisperusteiden vuoksi opiskelijaperheen saama tuki yhteiskunnalta on erilainen.

Opintotuen asumislisää ja yleistä asumistukea on ehdotettu sovitettavaksi yhteen siten, että opiskelijalapsiperhe voisi lapsen syntyessä halutessaan pysyä asumislisän piirissä asumistuen sijasta. Nyt asumistuen piirissä olevia opiskelijaperheitä on noin 6 300, joista yksihuoltajien osuus on 3 150. Lisäksi tarveharkinnan vuoksi asumistuen ulkopuolella on opiskelijaperheitä, joista valtaosa ei saa opintotukea eikä asumistukea.

Opiskelijalapsiperheiden ottaminen asumislisäjärjestelmän piiriin on ongelmallista lapsiperheiden asumisen yhtenäisen tukemisen näkökulmasta. Järjestelmien väliset siirtymiset olisivat edelleen mahdollisia ja osa opintotuen ulkopuolella olevista perheellisistä kuuluisi edelleen asumistuen piiriin.

Asumislisän myöntämisperusteita tulisi muuttaa varsin paljon, jotta se soveltuisi perheellisten asumisen tukemiseen. Opiskelijalle, jolla on huollettavia lapsia, asumislisä tulisi maksaa ympäri vuoden riippumatta opintojen edistymisestä. Tämä edellyttäisi asumislisän nykyisen tarveharkintamallin muuttamista, josta aiheutuisi huomattava lisämäärärahan tarve.

Opiskelukuukausina maksettavassa asumislisässä on 20 prosentin omavastuuosuus, eikä sitä saa 252 euron ylittävään asumismenon osaan. Ympäri vuoden maksettavassa asumistuessa on erillinen asunnon sijainnin, ruokakunnan henkilöluvun ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen määrään perustuva omavastuu. Eroavuudet vaikeuttavat järjestelmien välistä vertailtavuutta. Asumistuki on asumislisää huomattavasti tarveharkintaisempi, jonka vuoksi opiskelijaperheen saama kuukausittainen asumistuki on yleensä pienempi kuin lapsettoman opiskelijaperheiskunnan asumislisä. Yksinhuoltajan saama kuukausittainen asumistuki on kuitenkin lähes poikkeuksetta parempi kuin lapsettoman opiskelijan asumislisä ja jompi kumpi vanhemmista käy työssä. (Liite 4: Asumisen tuet/Kela/Ilpo Lahtinen)

Opiskelijaperheiden toimeentulon näkökulmasta asumistukea tulisi kehittää nykyistä selkeämmäksi ja paremmin perheiden asumismenoja huomioonottavaksi järjestelmäksi. Tällöin keskeistä olisi vähentää asumistukeen vaikuttavien tekijöiden määrää, vähentää pientuloisten tuen saajien omavastuuosuutta ja lieventää asumistuen tarveharkintaa.

Perheiden asumistuen kehittäminen kuuluu sosiaaliturvan uudistamiskomitealle, jonka asumistukityöryhmän on tarkoitus vuoden 2009 aikana valmistella linjaukset asumistuen yksinkertaistamisesta. Opiskelijoiden asumisen tukemisen vaihtoehtoja voidaan arvioida sen jälkeen.

## 4.2 Työryhmän esitys

Työryhmä esittää, että opiskelijaperheiden taloudellisia edellytyksiä tulisi parantaa ottamalla käyttöön opintorahan huoltajakorotus. Lisäksi korkoavustuksen tuloarvoja tulee tarkistaa ansiotason kehityksen perusteella.

Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen olisi opiskelijalla, joka on alle 18-vuotiaan lapsen huoltaja. Huoltajakorotuksen euromäärä olisi vuoden 1993 huoltajakorotuksen määrä elinkustannuksen kehityksellä tarkistettuna ja suhteutettuna opiskelijaperheen keskimääräisen lapsilukuun (1,7 lasta). Vuonna 2011 sen arvioidaan olevan 145 euroa kuukautta kohti. Toimeenpanon kannalta selkeintä olisi, että oikeus huoltajakorotukseen olisi lapsen syntymäkuukautta seuraavan kuukauden alusta lukien ja oikeus siihen päättyisi sinä kuukautena, jonka kuluessa huollettava lapsi täyttää 18 vuotta.

Työryhmä esittää, että vuoden 2011 alusta lukien otetaan käyttöön opintorahan huoltajakorotus, johon ovat oikeutettuja opiskelijat, joilla on huollettavanaan vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Korkoavustuksen tuloarvoja on tarpeen tarkistaa opintolainan turvallisuuden lisäämiseksi. Tulorajat ovat jääneet jälkeen ansiotason kehityksestä, jonka seurauksena avustuksen merkitys ja saajien määrä on vähentynyt. Korkoavustuksella on merkitystä lasta huoltavien taloudelliseen selviytymiseen opintojen päätyttyä. Työryhmä haluaa kiirehtiä tätä muutosta, koska valtion takauksen perusteella maksettavaksi tulevien lainojen määrä on viime vuosina kasvanut. Korkoavustuksen tuloarvojen korottaminen olisi työryhmän arvion mukaan tehokas ja nopeasti vaikuttava tapa vähentää takausvastuuuorituksia.

Työryhmä esittää, että korkoavustuksen tuloarvoja korotetaan ansiotason kehityksen perusteella 54 prosenttia.

Työryhmän mielestä on tarpeen analysoida asumisen tuen uudistamisen yhteydessä uuden asumistukimallin vaikutuksia erikseen myös opiskelijalapsiperheiden asemaan. Asumis-

tukityöryhmän linjausten valmistuttua on arvioitava opiskelijoiden asumisen tukemisen kehittämistarpeet erityisesti asumislisän ja asumistuen yhteensovittamisen näkökulmasta.

Lisäksi työryhmän mielestä on perusteltua täsmentää opintotukilain 11 §:ää huoltajakäsitteen yhdenmukaistamiseksi. Tämä on tarpeen, koska on tarkoitus, että kaikki lasta huoltavat iästä riippumatta olisivat oikeutettuja korkeimpaan mahdolliseen opintorahaan ja opintorahan huoltajakorotukseen.

#### **Työryhmän muita kannanottoja**

Jos yhteiskunta haluaa voimakkaasti kannustaa siihen, että lapsia hankitaan nykyistä nuorempana jo ennen työuralle kiinnittymistä, tulisi sen taloudellisten kannusteiden ohella tarjota riittävästi lapsiperheille suunnattuja palveluja, erityisesti opiskelijoille soveltuvia lastenhoitopalveluja, kehittää tasa-arvoisia edellytyksistä perhevapaisiin sekä puuttua erityisesti äitien ura- ja palkkadiiskriminaatioon.

# 5 Esityksen vaikutukset

## 5.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset

### Opintorahan huoltajakorotus

Jos huoltajakorotuksen määrä olisi 145 euroa kuukaudessa ja se myönnettäisiin kaikille opintorahaa saaville huoltajille, olisivat kustannukset seuraavat:

$145 \times 7 \text{ kk} \times 23\,000 = 23 \text{ milj. euroa,}$   
josta yksinhuoltajien osuus olisi enintään 5 milj. euroa.

Laskelmassa parempitasoisen opintotuen on arvioitu lisäävän opintotuen käyttöastetta. Opintorahan huoltajakorotuksella vähennettäisiin perheellisten opiskelijoiden tarvetta turvautua toimeentulotukeen. Keskimääräinen toimeentulotuki opiskelijaperheillä on 410 euroa kuukaudessa ja sitä maksetaan keskimäärin 5,6 kuukaudelta. Huoltajakorotus voi pienentää toimeentulotukimenoja enintään noin 3,7 miljoonaa euroa ( $145 \times 5,6 \times 4\,600 = 3,7 \text{ milj. euroa}$ ) vuodessa.

### Korkoavustus

Vuonna 2007 korkoavustusta sai yhteensä 6 832 opintovelallista keskimääräisen avustuksen ollessa noin 230 euroa. Korkoavustuksen saajia vuonna 2008 oli 6 050 ja keskimääräinen tuki oli 277 euroa. Valtion maksettavaksi takauksen perusteella tuleva keskimääräinen opintovelka oli keskimäärin 4 000 euroa. Jos korkoavustuksen tulorajojen korotettaisiin 54 prosentilla, voisi korkoavustuksen saajien määrä kasvaa 3 600 opintovelallisella. Valtion maksettavaksi tulevien lainojen määrä vähenisi vähintään yhdellä miljoonalla eurolla, jos korkoavustuksen piiriin tulevista arvioilta 240 opintovelallista ei jättäisi lainaansa hoitamatta, kun valtio maksaisi korot.

Tulorajojen tarkistaminen johtaisi todennäköisesti siihen, että valtion maksettavaksi tulevien lainojen kustannukset vähenisivät enemmän kuin valtiolle aiheutuu kustannuksia tulorajojen korottamisesta. Korkoavustuksen tulorajojen korottaminen vähentäisi riskiä opintolainojen joutumisesta takausvastuun perusteella valtion maksettaviksi ja vähentää tästä aiheutuvia valtion menoja.

## 5.2 Vaikutukset opiskelijan talouteen

Alaikäistä lasta huoltavan opiskelijan opintotuki nousisi yhteensä 145 euroa kuukaudessa, joka on 24,3 prosentin korotus korkea-asteella opiskelevalle ja toisella asteella 26,6 prosentin korotus.

	Perheellisen opiskelijan tuki nyt	Työryhmän ehdotus
Opintoraha	298/246	298/246
Huoltajakorotus opintorahaan	-	145
Opintolainan valtiontakaus	300	300
<i>Yhteensä</i>	598/546	743/691
<i>Erotus</i>		+145
Tulorajat	660/1970	660/1970

Jos korkoavustuksen tulorajoja korotettaisiin 54 prosentilla voisi korkoavustuksen saada, jos lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 1 195 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin 1 380 euroa, jos lapsia on yksi, 1 430 euroa, jos lapsia on kaksi ja 1 515 euroa, jos lapsia on kolme tai useampia. Tulorajojen korotukset parantaisivat pienituloisten ja lasta huoltavien opintovelallisten taloudellista tilannetta.

## 5.3 Vaikutukset opintotuen toimeenpanoon

### Vaikutukset opintotuen toimeenpanoon

Opintorahan huoltajakorotuksen käyttöönotto edellyttää huomattavia muutoksia Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin. Muutokset koskisivat erityisesti tietojen välitystä väestötietojärjestelmästä ja tietojen käyttöä opintotuen tietojärjestelmässä. Kelan arvion mukaan muutosten edellyttämä työmäärä on sellainen, että tietojärjestelmien muutoksien valmistelulle tulisi varata aikaa vähintään kuusi kuukautta ennen huoltajakorotuksen käyttöönottoa.

Opintorahan huoltajakorotuksen käyttöönotto lisäisi opintotuen ratkaisutoiminnasta vastaavien Kansaneläkelaitoksen ja yliopistojen opintotukilautakuntien työmäärää. Kun huoltajuuskorotusta koskeva opintotukilain muutos tulee voimaan, maksussa olevat opintorahat tarkistetaan Kelassa eräjossa ja lasta huoltaville opintorahan saajille lähetettäisiin päätös opintotuen tarkistamisesta. Huoltajuus tulisi tutkia aina, kun opintoraha myönnetään uuden hakemuksen perusteella. Myös muutokset huoltajuudessa on tutkittava ennen seuraavan opintorahaerän maksamista; opiskelijasta on voinut tulla huoltaja tai huoltajuus on voinut päättyä. Tuen tarkistamisesta annetaan opintotuen saajalle kirjallinen päätös.

Opintorahaa saavia huoltajia on noin 20 500. Tietoa siitä, kuinka monella opintorahan saajalla huoltajuus alkaa tai päättyy opintojen aikana, ei ole käytettävissä. Huoltajuuden tutkiminen opintorahaa myönnettäessä olisi yksinkertaista. Sen sijaan huoltajuuden alkaminen tai päättyminen opintorahakaudella on vaikeammin toteutettava muutos opintotuen toimeenpanossa. Toimeenpanoa yksinkertaistaisi merkittävästi se, että huoltajakorotukseen olisivat oikeutettuja kaikki huoltajat, että lasten lukumäärä ei vaikuttaisi

huoltajakorotuksen suuruuteen ja että oikeus huoltajakorotukseen alkaisi ja päättyisi vasta muutosta seuraavan kuukauden alusta lukien. Erityistä selvitystä vaativat tuomioistuimen ratkaisut huoltajuudesta.

Korkoavustukseen oikeuttavien tulorajojen korotukset lisäävät Kansaneläkelaitokseen tulevien hakemusten määrää, mutta eivät aiheuta merkittäviä muutoksia korkoavustuksen toimeenpanolle. Korkoavustuksen hakijan on selvitettävä Kelalle huomioon otettavat tulot, ja tietojärjestelmässä olevat tulorajat on helppo muuttaa.

## **5.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset**

Opintotuen korottaminen huoltajuuden perusteella vähentäisi perheellisten opiskelijoiden tarvetta toimeentulotukeen ja opintoja pitkittävään työssäkäyntiin. Nykyinen tilanne näyttäisi olevan erityisesti naisopiskelijoiden kannalta eriarvostava. Pääosa lasta huoltavista opintotukea saavista opiskelijoista on naisia. Erityisesti yksihuoltajaäidit joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Huoltajakorotus parantaisi lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellista tilannetta ja sillä olisi näin positiivinen vaikutus sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.

Lasten saaminen viivästyttää tutkinnon loppuun saattamista ja siirtymistä työmarkkinoille. Useissa tutkimuksissa on todettu perheen ja työn yhteensovittamisen ongelmien heikentävän erityisesti naisten työmarkkina-asemaa. Jos opiskeleva huoltaja voisi nykyistä paremmin yhteen sovittaa opiskelun ja lasten saamisen, sillä olisi todennäköisesti myös positiivinen vaikutus hänen työmarkkina-asemaansa. Lasten saaminen nykyistä nuorempana olisi myös kansanterveydellisesti suotavaa.



## Taulukoita opiskelijalapsiperheistä

Taulukko 1. Perheelliset opiskelijat eri koulutusasteilla 2005

Koulutusaste	Opiskelijat 2005	Avio- tai avioliitossa elävät, joilla on lapsia*	joista opintorahan saajat	Yksinhuoltajat	joista opintorahan saajat	Yht. opintorahaa saavat perheelliset opiskelijat
Lukio	88 789	1 627	79	525	41	120
Ammatillinen	217 820	49 594	5 002	10 209	2 191	7 193
Ammattikorkea	126 146	17 966	5 686	2 809	1 237	6 923
Yliopisto	157 481	28 263	4 553	2 728	608	5 161
Muu kuin tutkintotavoitteinen	50 960	5 353	739	1 673	296	1 035
<i>Yhteensä</i>	641 196	102 803	16 059	17 944	4 373	20 432

Taulukko 2. Opintorahan saajat ja perheellisten osuus koulutusasteittain 2005

	Opintorahan saajat 2005	Opintorahan saajien %-osuus opiskelijamäärästä	Perheellisten %-osuus opintorahan saajista
Lukio	22 167	25	0,5
Ammatillinen	77 396	36*	9,3
Ammattikorkea	86 009	68	8
Yliopisto	86 160	55	6
<i>Yhteensä</i>	271 732	42	7,5

\* opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa olevista (106 315) 55 % (58 339) sai opintotukea

Taulukko 3. Perheet, joissa kaksi huoltajaa

Opiskelijan sukupuoli	Saa opintorahaa	Saa vain asumistukea	Ei saa opintorahaa tai asumistukea	Yhteensä
nainen	11 864	1 938	47 962	61 764
mies	4 195	1 679	35 165	41 039
<i>Yhteensä</i>	16 059	3 617	83 127	102 803

Taulukko 4. Yksinhuoltajat

Opiskelijan sukupuoli	Saa opintorahaa	Saa vain asumistukea	Ei saa opintorahaa tai asumistukea	Yhteensä
nainen	4 295	5 890	6 637	16 822
mies	78	216	828	1 122
<i>Yhteensä</i>	4 373	6 106	7 465	17 944

Taulukko 5. Perheellisten opiskelijoiden ikä 2005, alle 30- ja yli 30-vuotiaiden %-osuudet (suluissa opintorahan piirissä olevien %-jakauma)

	Avo- ja avioliitossa asuvat		Yksinhuoltajat	
	alle 30	30 +	alle 30	30 +
Lukio	32 (92)	68 (8)	39 (88)	61 (12)
Ammatillinen	18 (51)	82 (49)	23 (62)	77 (38)
Ammattikorkea	32 (59)	68 (41)	29 (52)	71 (48)
Yliopisto	19 (52)	81 (48)	13 (43)	87 (57)
Muu kuin tutkinto tavoitteinen	29 (48)	71 (52)	36 (56)	64 (44)

**Taulukko 6.** Perheellisten opiskelijoiden ikä 2005, alle 30 ja yli 30-vuotiaiden määrät (suluissa opintorahan piirissä olevat)

	Avo- ja avioliitossa asuvat		Yksinhuoltajat	
	alle 30	30 +	alle 30	30 +
Lukio	517 (73)	1 110 (6)	207 (36)	318 (5)
Ammatillinen	8 813 (2568)	40 781 (2 434)	2 378 (1 354)	7 831 (837)
Ammattikorkea	5 669 (3 357)	12 297 (2 329)	826 (647)	1 983 (590)
Yliopisto	5 330 (2 383)	22 933 (2 170)	351 (259)	2 377 (349)
Muu kuin tutkinto tavoitteinen	1 554 (354)	3 799 (385)	603 (166)	1 070 (130)

**Taulukko 7.** Lapset kahden huoltajan asutokunnissa

Lasten lukumäärä	1	2	3	4 tai enemmän	Yhteensä
Opintorahaa saavat asutokunnat	7 460	5 131	1 987	837	15 415
Lasten määrä	7 460	10 262	5 961	3 767	27 450

**Taulukko 8.** Lapset yksinhuoltaja-asutokunnissa

Lasten lukumäärä	1	2	3	4 tai enemmän	Yhteensä
Opintorahaa saavat asutokunnat	2 824	1 129	307	113	4373
Lasten määrä	2 824	2 258	921	509	6 512

(kun perheessä neljä lasta tai enemmän, on määrä kerrottu 4,5:llä, jos määrä kerrotaan 4:llä, lasten määrä 476 vähemmän)

**Taulukko 9.** Opintorahan ja lapsilisän maksaminen

Sukupuoli	Opintorahan ja lapsilisän saajat	Opintorahat euroa	Lapsilisät euroa	Lapsilisä-lapset
Yhteensä	19 970	27 546 844,38	43 466 954,18	33 172
Miehet	159	217 558,49	329 423,19	264
Naiset	19 811	27 329 285,89	43 137 530,99	32 908

Lähde: Kelan etuustilasto

**Taulukko 10.** Lapsilisää saavat opintorahan saajat 2007

	Naiset	Miehet
Yliopisto	4 787	52
Ammattikorkeakoulu	6 235	37
Ammatillinen oppilaitos	8 132	61
Lukio	116	2
Muu oppilaitos	493	3
Ulkomainen oppilaitos	46	4
Tieto puuttuu	2	
Oppilaitokset yhteensä	19 811	159

**Taulukko 11.** Vuonna 2005–2007 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden lainamäärät (mediaani)

	kaikki	lapsilisää saavat opintorahan saajat
2005	5 386	5 092
2006	5 493	5 247
2007	5 751	5 675

**Taulukko 12.** Vuonna 2005–2007 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden lainamäärät (mediaani)

	kaikki	lapsilisää saavat opintorahan saajat
2005	5 170	5 234
2006	5 301	5 253
2007	5 788	5 623

**Taulukko 13.** Opintorahaa saavien perheellisten ja yksin asuvien käytettävissä oleva vuoden rahatulo henkilöä kohti ja tuoterot koulutusasteittain vuonna 2005/ (suluissa osuus yksinasuvan käytettävissä olevasta rahatulosta/henkilö/vuosi).

	Yksinasuva	Avo- tai avio-liitto, ei lapsia	Avo- tai avio-liitto, lapsia	Yksinhuoltaja
Lukio	5 059	5 011	8 307 (1.64)	11 060 (2.19)
Ammatillinen	7 365	7 035	9 421 (1.28)	12 765 (1.73)
Ammattikorkea	9 318	9 288	10 259 (1.10)	13 899 (1.49)
Yliopisto	8 901	9 340	10 216 (1.15)	13 085 (1.47)

**Taulukko 14.** Toimeentulotuki opiskelijaperheille 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Opiskelijaperheiden määrä, josta yksinhuoltajat	5 028 2 792	5 379 2 980	5 349 3 092	5 440 3 185	5 266 3 107	4 928 3 007	4 575 2 887
Keskimääräinen toimeentulotuki/kk	356	386	394	407	399	394	410
Kokonaiskustannukset (milj.euroa)/opiskelijaperheet	9,6	11,8	12,4	12,7	12,5	11,2	10,8
Kaikkien toimeentulotukea saaneet kotitaloudet	271 686	264 122	262 570	261 430	251 017	238 848	226 617
Kokonaismenot (milj. euroa)	473,8	499,3	511,5	515,1	482,4	452,7	457

**Taulukko 15.** Kotihoidontuki ja opintoraha 2007

	Opintorahan ja kotihoidontuen saajat	Opintorahaa ja kotihoidontukea saavat yksinhuoltajat
Yhteensä	1 123	105
Miehet	48	1
Naiset	1 075	104

**Taulukko 16.** Opintojen kesto vuonna 2002–2006 tutkinnon suorittaneilla

	N	Opintojen keskimääräinen kesto (kk)	Opintojen mediaanikesto (kk)	Opintojen keskimääräinen kesto (v)	Opintojen mediaanikesto (v)
Lapsia ennen valmistumista	145	80,6	76	6,7	6,3
Ei lapsia	1 066	68,9	68	5,7	5,7
Kaikki	1 211	70,3	68	5,9	5,7

**Taulukko 17.** Opintojen kesto vuonna 2002–2006 sukupuolen mukaan

	Keskiarvo (kk)	Mediaani (kk)	Keskiarvo (v)	Mediaani (v)
<b>Lapsia ennen valmistumista</b>				
Nainen	81,9	77	6,8	6,4
Mies	78,8	68	6,6	5,7
<b>Ei lapsia</b>				

Nainen	67,3	66	5,6	5,5
Mies	71,4	70	6,0	5,8
<i>Kaikki</i>	70,3	68	5,9	5,7

**Taulukko 18.** Opintojen aikaisen toimeentulo kokeminen (%)

	<b>Erittäin huono</b>	<b>Huono</b>	<b>Kohtalainen</b>	<b>Hyvä</b>	<b>Erittäin hyvä</b>
Lapsia ennen valmistumista	10,6	21,6	49,9	15,4	2,4
Ei lapsia	4,8	18,1	54,2	20,6	2,2
<i>Kaikki</i>	5,5	18,5	53,7	20,0	2,3

<b>Toimeentulo: erittäin huono tai huono</b>	
Lapsia ennen valmistumista	32,2
Ei lapsia	22,9
<i>Kaikki</i>	24,0
<b>Toimeentulo: Hyvä tai erittäin hyvä</b>	
Lapsia ennen valmistumista	17,9
Ei lapsia	22,9
<i>Kaikki</i>	22,3

## Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2006

Kotitalouden koostumus	Pienituloisuusraja vuodessa, euroa*
1 aikuinen	12 460
1 aikuinen + 1 lapsi alle 14 v.	16 200
1 aikuinen + 2 lasta alle 14 v.	19 940
1 aikuinen + 3 lasta alle 14 v.	23 680
1 aikuinen + 1 lapsi alle 14 v. + 1 lapsi 14–17 v.	22 440
2 aikuista	18 700
2 aikuista (äiti + isä) + 1 lapsi alle 14 v.	22 440
2 aikuista (äiti + isä) + 2 lasta alle 14 v.	26 170
2 aikuista (äiti + isä) + 3 lasta alle 14 v.	29 910
2 aikuista (äiti + isä) + 4 lasta alle 14 v.	33 650
2 aikuista (äiti + isä) + 1 lapsi 14–17 v.	24 930
2 aikuista (äiti + isä) + 2 lasta 14–17 v.	31 160
2 aikuista (äiti + isä) + 1 lapsi alle 14 v. + 1 lapsi 14–17 v.	28 670
3 aikuista (esim. äiti + isä + yksi 18 v. täyttänyt lapsi)	24 930
4 aikuista (esim. äiti + isä + kaksi 18 v. täyttänyttä lasta)	31 160

\* Pienituloisuusmääritelmä: 60 % koko väestön mediaanitulosta.  
Tulokäsitelä: käytettävissä oleva tulo

## Eräitä esimerkkilaskelmia opiskelijaperheiden toimeentulosta

(Toimeentulotuen kuukausikohtaiset määrät 1.1.2009 lukien ovat muistion sivulla 12)

### Yhden huoltajan perhe

Yksinhuoltajaopiskelijalla on yksi lapsi ja he asuvat Helsingissä vuokralla 50 neliön kaksiossa, jonka vuokra on 547 euroa kuukaudessa. Opintotukea on käytettävissä yhdeksänä kuukautena. Kuukausitulo on laskennallinen, eli vuositulo on jaettu 12 kuukaudella.

	Opintotuki ja työtulot		Pelkkä opintotuki	
	Kuukausi	Koko vuosi	Kuukausi	Koko vuosi
Opintoraha	298	2 682	298	2 682
Opintolaina	300	2 700	300	2 700
Työtulot	990	11 880 (-vero)	0	
Asumistuki	332,8	3 993,6	437,6	5 251
Lapsilisä	146,6	1 759,2	146,6	1 759,2
<i>Yhteensä</i>	1 917,9	23 014,8	1 032,7	12 392,2

Yksinhuoltajan taloudellinen tilanne on heikko ilman työtuloja. Yhden huoltajan ja yhden alle 14 vuotiaan muodostaman kotitalouden pienituloisuus raja oli vuonna 2006 16 200 euroa. Toimeentulotuen perusosa on yksihuoltajalla on 417,45 euroa kuukaudessa ja ensimmäisellä alle 10-vuotiaalla lapsella 262,99 euroa kuukaudessa. Toimeentulotuessa voidaan huomioida asumismenot (547 euroa/kk). Toimeentulotuen normi olisi tällöin 1 227,44 euroa kuukaudessa. Pelkällä opintotuella elävä yksinhuoltajaperhe voisi olla tällöin toimeentulotuen tarpeessa, koska tulot ovat (1 032,7 euroa/kk) menoja pienemmät. Jotta normivajetta ei olisi, tulisi perheellä olla halvempi vuokra ja työtuloja tai opintotukea ympäri vuoden. Jos yksinhuoltaja maksaisi tuloistaan vuokran, jäisi hänelle käyttöön muuhun elämiseen 485,7 euroa kuukaudessa eli noin 16 euroa päivää kohden (1 032,7–547).

### Kahden huoltajan perhe

Kahden huoltajan opiskelijaperheellä on yksi lapsi. Perhe asuu Helsingissä vuokralla 70 neliön kolmiossa, jonka vuokra on 735 euroa kuukaudessa. Kuukausitulo on laskennallinen, eli vuositulo jaettuna 12 kuukaudella. Opintotukea on käytettävissä yhdeksänä kuukautena. Opintotukea ei oteta asumistukea myönnettäessä huomioon.

	Opintotuki ja työtulot		Pelkkä opintotuki	
	Kuukausi	Koko vuosi	Kuukausi	Koko vuosi
Opintoraha	596	5 364	596	5 364
Opintolaina	600	5 400	600	5 400
Työtulot	1 990	23 880 (-vero)		
Asumistuki	210,4	2 524,8	588	7 056
Lapsilisä	100	1 200	100	1 200
<i>Yhteensä</i>	3 197	38 368,6	1 585	19 020

Myös kahden huoltajan taloudellinen tilanne on vaikea ilman työtuloja. Vuonna 2006 yhden alle 14-vuotiaan lapsen ja kahden aikuisen kotitalouden pienituloisuus raja oli 22 440 euroa. Pelkällä opintotuella elävän perheen tulot jäävät alle kyseisen summan. Käytettävissä oleva rahatulo voi olla kahden huoltajan perheellä opintotuen tulo rajojen puitteissa vuoden aikana noin 34 000 euroa eli 2 780 euroa kuukaudessa (jos veroaste on n. 12 %).

Kolmehenkisen perheen toimeentulotuen perusosa ovat 354,83 euroa/kk x 2 + 262,99 euroa/kk, joka on yhteensä 972,65 euroa, jonka lisäksi otetaan huomioon asumismenot (735 euroa/kk). Yhteensä toimeentulotuen normi olisi tällöin 1 707,65 euroa kuukaudessa. Pelkällä opintotuella yhdeksänä kuukautena elävän perheen laskennalliset vuositulot (1 585 euroa/kk) jäävät tällä vuokralla laskettujen laskennallisten toimeentulotuen normien alle. Kun perhe maksaa tuloistaan vuokran (1 585–735), jää sille 850 euroa muuhun elämiseen. Se on noin 28 euroa päivää kohden.

Yksin asuvan opiskelijan toimeentulo on myös varsin niukka, ellei hän käytä opintolainaa tai hanki työtuloja. Tässä esimerkissä opiskelija saa asumislisää enimmäismäärän, asumismenojen ollessa 260 euroa kuukaudessa. Yksinasuvan toimeentulotuen normi on 417,45 euroa kuukaudessa. Jos sen lisäksi otetaan huomioon asumismenot, on toimeentulotuen normi 677,45 euroa kuukaudessa. Pelkällä opintotuella elävän opiskelijan keskimääräiset tulot kuukautta kohti jäävät sen alle. Kun opiskelija maksaa tuloistaan asumismenot (599,7–260), jää hänellä muuhun elämiseen noin 339 euroa kuukaudessa, eli 11 euroa päivässä. Myös tässä esimerkissä kuukausitulo on laskennallinen, eli vuositulo on jaettu 12 kuukaudella.

	Opintotuki ja työtulot		Pelkkä opintotuki	
	Kuukausi	Koko vuosi	Kuukausi	Koko vuosi
Opintoraha	298	2 682	298	2 682
Opintolaina	300	2 700	300	2 700
Työtulot	990	11 880 (-vero)	0	
Asumislisä	201,6	1 814,4	201,6	1 814,4
<i>Yhteensä</i>	1 589	19 076	599,7	7 196,4

## Lainsäädännön muutosehdotukset

1.

### Laki opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*muutetaan* 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 11 §:n 1 momentti, 16 a § ja 19 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 11 §:n 1 momentti laissa 1388/2007 sekä 16 a § ja 19 §:n 2 momentti laissa 1427/2001 sekä *lisätään* siitä lailla 345/2004 kumotun 13 §:n tilalle uusi 13 § seuraavasti:

#### **11 § Opintorahan määrä**

Jollei 3 tai 4 momentista taikka 13, 19 tai 20-22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä kuukaudessa on:

- 1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 55 euroa korkeakoulussa ja 38 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 122 euroa korkeakoulussa ja 80 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;
- 2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 145 euroa korkeakoulussa ja 100 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;
- 3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 298 euroa ja muussa oppilaitoksessa 246 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;
- 4) avioliitossa olevalle, elatusvelvolliselle tai 13 §:n mukaiseen huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle korkeakoulussa 298 euroa ja muussa oppilaitoksessa 246 euroa.

— — — — —

#### **13 § Opintorahan huoltajakorotus**

Opiskelijan opintorahaa määrää korotetaan 145 eurolla kuukaudessa (opintorahan huoltajakorotus), jos opiskelija on yhden tai useamman alaikäisen lapsen huoltaja.

Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen alkaa sitä seuraavan kuukauden alusta, jonka kuluessa opiskelijasta on tullut alaikäisen lapsen huoltaja. Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen päättyy sitä seuraavan kuukauden alusta, jonka kuluessa nuorin opiskelijan huollettavana oleva lapsi täyttää 18 vuotta tai olosuhteissa tapahtuu muu sellainen muutos, jonka seurauksena opiskelija ei enää ole alaikäisen lapsen huoltaja.

#### **16 a § Korkeavustus**

Tämän lain ja kumotun opintotukilain nojalla myönnettyjen opintolainojen erääntyneet korot voidaan maksaa korkeavustuksena valtion varoista, jos tämän lain mukaisen opintolainan korkoja ei lisätä lainapääomaan 34 §:n nojalla tai kumotun opintotukilain



mukaisen lainan saajalle ei ole maksettu opintotukea koron säännönmukaista erääntymiskaukautta edeltävän viiden kuukauden aikana.

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttää, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 1195 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskaukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena.

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

- 1) 1 380 euroa, jos lapsia on yksi;
- 2) 1 430 euroa, jos lapsia on kaksi;
- 3) 1 515 euroa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Tämän lain mukaisen opintolainan koron säännönmukaisella erääntymiskaukaudella tarkoitetaan kesäkuuta ja joulukuuta. Kumotun opintotukilain mukaisen opintolainan koron säännönmukaisella erääntymiskaukaudella tarkoitetaan maaliskuuta ja syyskuuta.

#### **19 § Vanhempien tulojen huomioon ottaminen**

— — — — —  
Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot otetaan huomioon opintorahaa myönnettäessä, jos opiskelija on alle 20-vuotias, sekä asumislisää myönnettäessä, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Tulot otetaan huomioon mainitun ikärajan täyttymistä edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Vanhempien tuloja ei kuitenkaan oteta huomioon, jos opiskelija on avioliitossa, elatusvelvollinen tai oikeutettu 13 §:n mukaiseen opintorahan huoltajakorotukseen. Jos opiskelijan vanhemmat ovat eronneet tai asuvat pysyvästi väliin rikkoutumisen vuoksi erillään, vain sen vanhemman tulot otetaan huomioon, jonka luona opiskelija asuu tai on viimeksi asunut. Jos opiskelija on alle 18-vuotias ja hän on vanhempansa ja tämän uuden aviopuolison yhteisessä kodissa huollettavana, myös uuden aviopuolison tulot otetaan huomioon.

— — — — —  
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 . Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

## **2**

### **Laki**

#### **tuloverolain 105 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 105 § sellaisena kuin se on laissa 1141/2007, seuraavasti:

## **105 §**

### **Kunnallisverotuksen opintorahavähennys**

Jos verovelvollinen on saanut opintotukilaissa tarkoitettua opintorahaa, hänen puhtaasta ansiotulostaan vähennetään kunnallisverotuksen opintorahavähennys. Sen täysi määrä on

4 340 euroa, kuitenkin enintään opintorahan määrä. Vähennystä pienennetään 50 prosentilla siitä määrästä, jolla verovelvollisen puhtaan ansiotulon määrä ylittää opintorahavähennyksen täyden määrän.

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 201 toimitettavassa verotuksessa.

## Asumisen tuet 2008

Opintotukilain (65/1994) 14 §:n mukaan opintotuen asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra- tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka asuu samassa asunnossa oman tai puolisonsa lapsen kanssa.

Jos vuokralla asuvalle opiskelijalle tai hänen puolisolleen syntyy lapsi, asumislisäoikeus päättyy ja hän siirtyy yleisen asumistuen piiriin edellyttäen, että hän asuu samassa asunnossa lapsen kanssa.

Siirtyminen opintotuen asumislisästä yleiseen asumistukeen muuttaa maksettavan asumisen tuen määrää. Koska asumislisän ja asumistuen määräytymisperusteet poikkeavat toisistaan huomattavasti, siirtyminen voi pienentää tai suurentaa asumisen tukea. Jos maksettavan asumisen tuen määrä pienenee, kun opiskelijalle syntyy ensimmäinen lapsi, järjestelmien yhteensovitusta voidaan pitää puutteellisena. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin mahdollisia.

### Asumisen tukijärjestelmien keskeiset erot

Opintotuen asumislisä on yksilökohtainen. Sen suuruuteen vaikuttavat ainoastaan tuensaajan omat tulot ja asumismenot (alle 18-vuotiaalla toisen asteen oppilaitoksen opiskelijalla myös vanhempien tulot). Asumislisää maksetaan vain opiskelukuukausilta – tavalisimmin yhdeksältä kuukaudelta vuodessa. Asumislisä on 80 prosenttia hyväksyttävistä asumismenoista, kuitenkin enintään 201,60 euroa kuukaudessa.

Yleinen asumistuki on perhekohtainen (perhe = ruokakunta). Sen suuruuteen vaikuttavat perheen yhteenlasketut tulot ja omaisuus, asumismenot, perheen koko, asunnon koko, ikä, varustetaso ja sijaintikunta. Asumistukea maksetaan ympärivuotisesti. Asumistuki on 80 prosenttia tulojen mukaan määräytyvän perusomavastuuosuuden ylittävistä hyväksyttävistä asumismenoista.

Jos verrataan keskenään yhdelle henkilölle maksettavaa asumisen tukea, asumislisää saavalla voi olla suuremmat tulot kuin asumistukea saavalla.

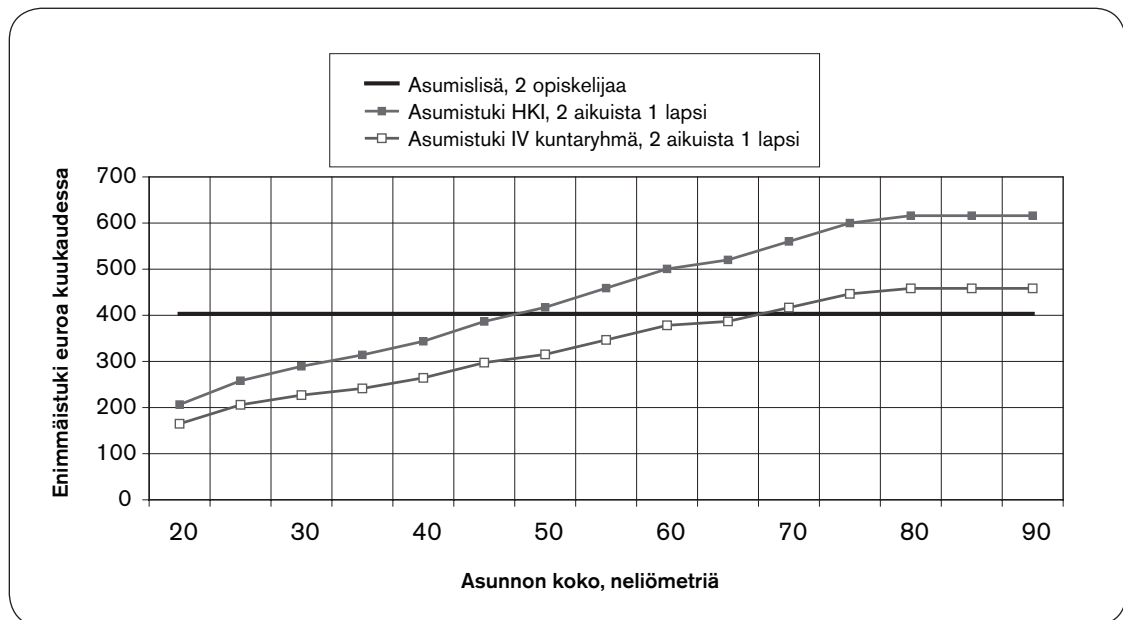
- Asumislisä alkaa pienentyä, kun vuositulot ylittävät 8 140 euroa = 678,33 e/kk
- Asumistuki alkaa pienentyä, kun kuukausitulot ylittävät 540 e/kk
- Asumislisää ei enää saa, kun vuositulot ylittävät 22 330 euroa = 1 860,83 e/kk
- Asumistukea ei enää saa, kun kuukausitulot ylittävät 1 065 - 1 245 e/kk (kuntaryhmästä riippuen).

Hyväksyttävien asumismenojen yläraja on korkeampi asumistuessa kuin se on asumislisässä.

- Asumislisässä hyväksyttävien asumismenojen yläraja on 252 e/kk
- Asumistuessa hyväksyttävien asumismenojen yläraja on
- Helsingissä 356,31 - 415,88 e/kk (asunnon iästä riippuen) IV kuntaryhmässä (muut kunnat) 254,56 - 324,49 e/kk

Tekijät, joiden seurauksena kuukausittainen asumisen tuki pienentyy, kun kahdelle asumislisää saavalle opiskelijalle syntyy ensimmäinen lapsi, ovat:

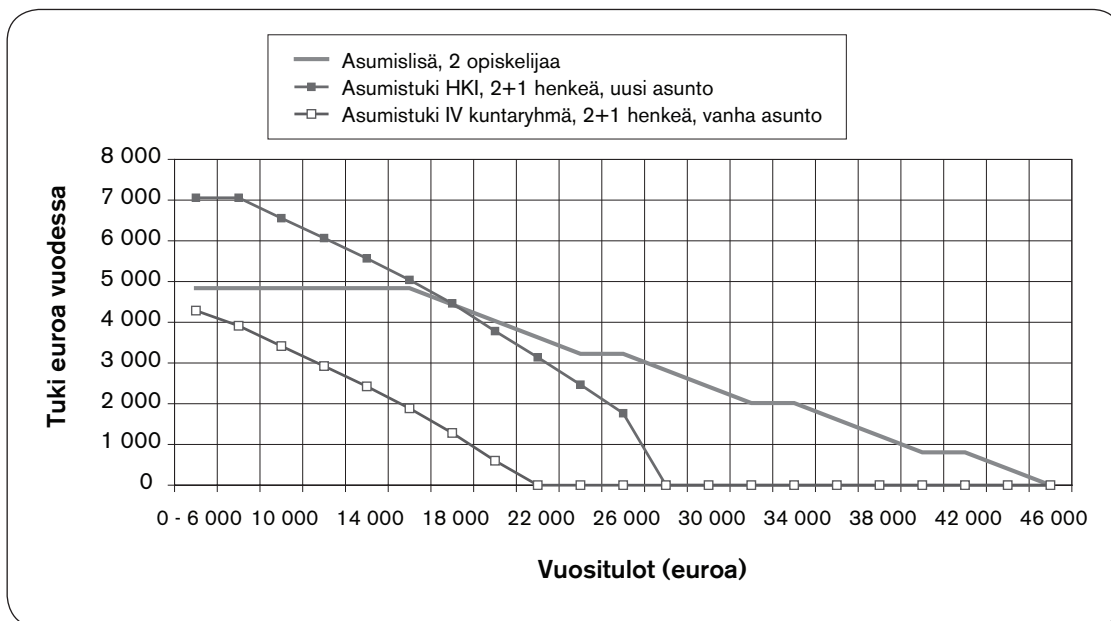
- asunto on pieni
- asunto on vanha
- asunto sijaitsee pääkaupunkiseudun ulkopuolella
- perheen tulot ylittävät asumistuen tuloajat



Asunnon koon vaikutus asumisen tukeen 2008, Kuukausitulot enintään 500 e/kk/hlö, asunto vuodelta 1990

Tässä kaaviossa havainnollistetaan asunnon koon vaikutusta opiskelijaperheen asumisen tukeen. Opiskelijalapsiperheen saama kuukausittainen asumistuki on pienempi kuin lapsettoman opiskelijapariskunnan asumislisät, jos asunnon koko on alle 50 m<sup>2</sup> Helsingissä ja alle 70 m<sup>2</sup> maalaiskunnissa. Tätä isommissa asunnoissa asumistuen taso ylittää asumislisän.

Kun muita tuloja ei ole tai niitä on enintään 500 euroa kuukaudessa, 70 neliön asunnossa Helsingissä opiskelijalapsiperheen saama vuosittainen asumistuki on yli 2 000 euroa suurempi kuin lapsettoman opiskelijapariskunnan asumislisät. Ero pienenee, jos asunto on pienempi, se sijaitsee muualla kuin Helsingissä tai jos kyse on vanhasta asunnosta. Jos opiskelijalapsiperhe asuu maalaiskunnassa ennen vuotta 1986 valmistuneessa asunnossa, heidän saama vuosittainen asumistuki on aina pienempi kuin vastaavassa asunnossa asuvan lapsettoman opiskelijapariskunnan asumislisät.



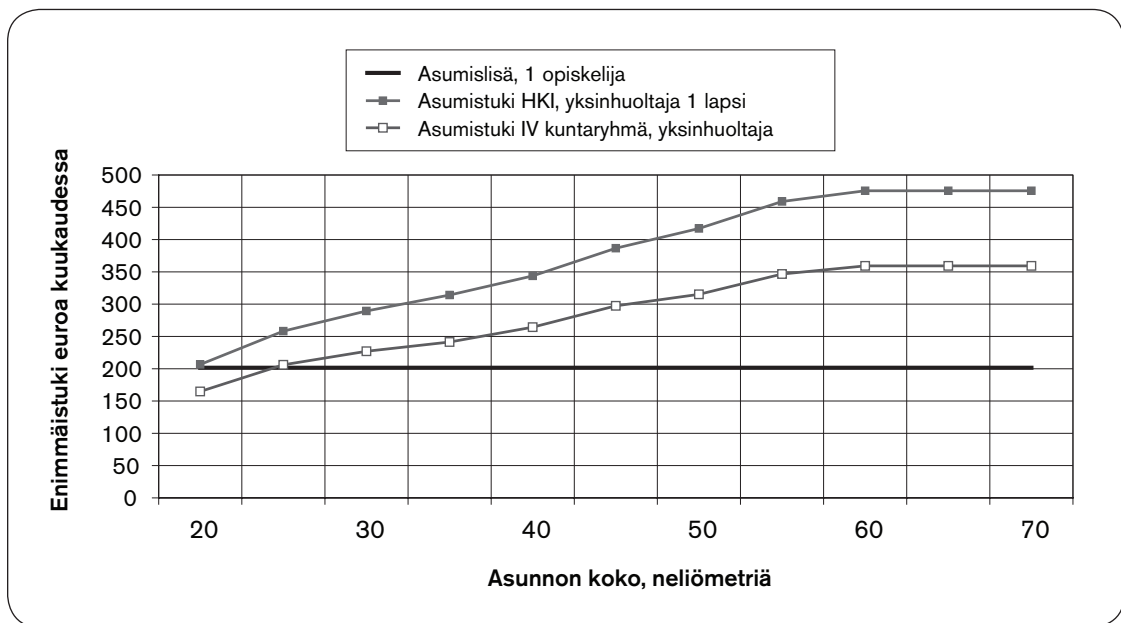
Tulojen vaikutus asumisen tukeen 2008, 70 neliön asunto, vuokra 700 e/kk

Jos mukaan otetaan tulojen vaikutus, helsinkiläisenkin opiskelijalapsiperheen asumistuki jää alle lapsettoman opiskelijapariskunnan asumislisien, kun perheen vuositulot ylittävät 18 000 euroa (1 500 e/kk).

### Yksinhuoltaja

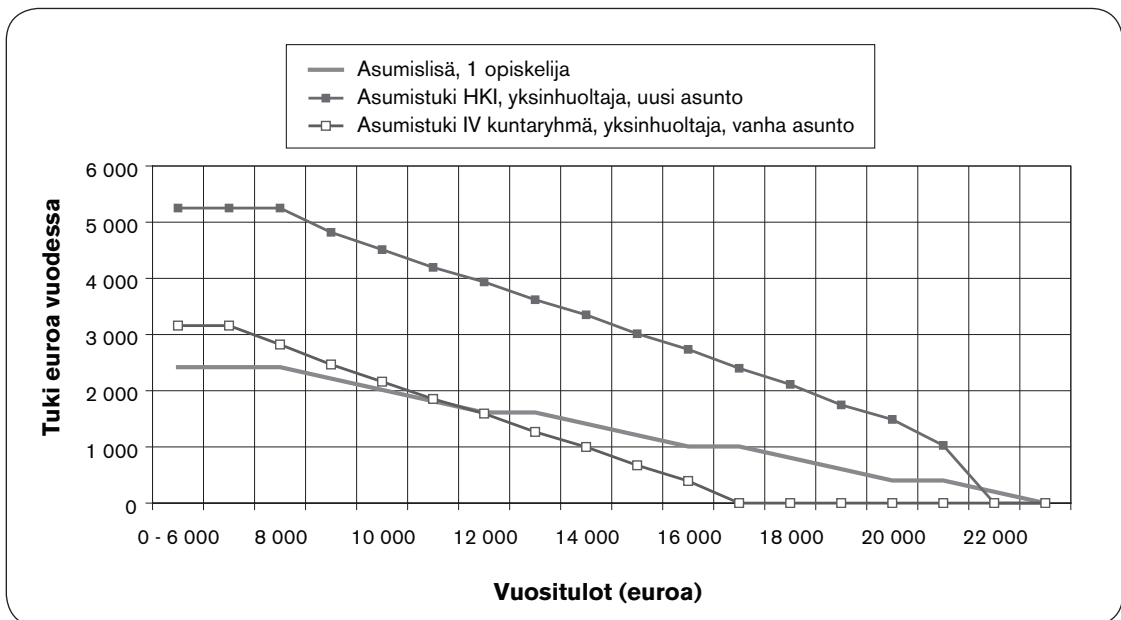
Edellä kuvattujen tilanteiden merkittävä selittäjä on se, että asumislisä on yksilökohtainen ja asumistuki perhekohtainen. Tämä ero ei vaikuta yksinhuoltajalla, eli tilanteessa, jossa yksin asuvalle opiskelijalle syntyy ensimmäinen lapsi.

Yksinhuoltajan saama kuukausittainen asumistuki on lähes poikkeuksetta parempi kuin lapsettoman opiskelijan asumislisä.



Asunnon koon vaikutus asumisen tukeen 2008, Kuukausitulot enintään 500 e/kk/hlö, asunto vuodelta 1990

Koska yleisessä asumistuessa osaa yksinhuoltajan saamista muista tuloista ei oteta tulona huomioon (90 e/kk), myöskään tulojen vaikutus ei ole samanlainen kuin opiskelijajärjestyksellä. Noin 2 000 euron kuukausitulolla loppuu sekä asumislisä että Helsingissä asuvan yksinhuoltajan asumistuki. Tukea saadessaan yksinhuoltajan asumistuki on useimmiten parempi kuin lapsettoman opiskelijan asumislisä.



Tulojen vaikutus asumisen tukeen 2008, 50 neliön asunto, vuokra 547 e/kk



OPETUSMINISTERIÖ

*Undervisningsministeriet*

MINISTRY OF EDUCATION

*Ministère de l'Éducation*

ISBN 978-952-485-677-5 (PDF)

ISSN 1797-951X (Verkojulkaisu)